

GÖNÜL

Ertuğrul SEYHAN

BURSA-2013

Bursa Büyükşehir Belediyesi Kitaplığı / Gönül Dili Tasavvufi Şiir ve Deyişler "GÖNÜL"

Proje Koordinatörleri / Aziz Elbas, Ahmet Erdönmez

Proje Yürütücüsü / Bursa Araştırmaları Merkezi www.bursaarastirmalarimerkezi.org

Yazar / Ertuğrul Seyhan

Görsel Tasarım & Mizan / Yakup Şahiner

ISBN / 978-605-5382-75-9

Basım Yılı ve Yeri / 1. Baskı; Ekim 2013, Akmat Matbaacılık / Bursa

Yapım / © 2013 Bursa Kültür A.Ş. Bu kitabın tüm yayın hakları Bursa Kültür A.Ş.'ye aittir.

Yazılı izin olmadan kısmen ya da tamamen yeniden basılamaz.

Dağıtım / Bursa Kültür A.Ş. - Merinos Atatürk Kongre Kültür Merkezi B Kapısı Osmangazi-Bursa/Türkiye

Tel: + 90 224 253 26 46 Faks: + 90 224 253 14 85 info@bursakultur.com /

www.bursakultur.com

Kütüphane Bilgi Kartı / Catalog-in-Publication Data (CIP)

Seyhan, Ertuğrul / Gönül Dili Tasavvufi Şiir ve Deyişler "GÖNÜL"

1. Tasavvuf 2. Şiir 3. Deyiş

Ertuğrul SEYHAN

1930 yılında Gemlik Umurbey Köyü'nde dünyaya geldi. İlkokulu köyünde, ortaokulu Gemlik'te, Öğretmen Okulu'nu Erzurum'da tamamladı. Dört yıl Kars/Posof ve Şırnak'ta ilkokul öğretmenliği ve askerlik yaptıktan sonra Gazi Eğitim Enstitüsü Pedagoji Bölümü'nü 1955 yılında bitirdi.

Tunceli ve Bursa'da ilköğretim müfettişliği yaptı. 1963 yılında Bursa'da Rehberlik ve Araştırma Merkezi'ni kurdu ve müdürlüğünü yaptı. 1966-1972 yılları arasında Bursa Milli Eğitim Müdürlüğü görevinde bulundu. Bursa Eğitim Enstitüsü Ruh Sağlığı öğretmenliği, İlköğretim Genel Müdürlüğü ve Almanya'da Eğitim Müşavirliği yaptı. Bursa İktisadi İlimler Akademisi ve Uludağ Üniversitesi'nin kuruluş ve kuruluşuna öncülük etti. Bu arada Bursa Hakimiyet gazetesinde makaleleri neşredildi.

Özellikle gönül adamı Mehmet Ali Deniz'in sohbetlerine katıldıktan sonra 'gönül dili' ile ilgilenmeye başlamış bu vadede şiirler yazmış ve bu alanla ilgili yazılan şiirleri bir araya toplamaya başlamıştır.

Celal Bayar Vakfı, Mehmed Ali Deniz Vakfı ve Türk Eğitim Vakfı gibi hayır kuruluşlarında kuruculuk ve yöneticilik yapmıştır.

Eserleri:

İsmail Hakkı Bursevî, Bursa, 1995.

Gülzâr-ı Tasavvuf, Bursa, 2004.

Tasavvuf Edebiyatında Mevlânâ, Bursa, 2006.

Tevhid Neşvesiyle, Bursa, 2009.

Melâmet Neşvesiyle, Bursa, 2011.

Halen tasavvuf edebiyatı ile ilgili bazı kitapları basıma hazır olup, aynı konuda çalışmalarına devam etmektedir. Evli ve üç çocuk babasıdır.

TEŞEKKÜR

Öncelikle bu kitapta yer alan güzel söz ve şiirlerin sahibi gönül insanlarına,

İkinci olarak bu eserleri yeni harflere aktararak, yayımlayarak istifademize sunan ilim ve irfan dünyasının mümtaz şahsiyetlerine,

Üçüncü olarak bu eseri güzel bir şekilde basan Bursa Büyükşehir Belediye Başkan Sayın Recep Altepe'ye, Kültür A.Ş. ile Bursa Araştırmaları Merkezi çalışanlarına,

Nihayet ilim ve gönül adamı Prof. Dr. Mustafa Kara'ya emek ve gayretleri için teşekkür eder, hepinizi gönül sofrasına davet ederim.

Bu eserdeki bütün güzellikler o gönül adamlarına, eksiklikler ise bendenize aittir.

Ertuğrul SEYHAN

01.08.2013

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜR.....	IV
İÇİNDEKİLER	V
GİRİŞ	1
ÖZLÜ SÖZLER	15
BEYİTLER	39
DÖRTLÜKLER	63
DÜZYAZILAR	79
MUHAMMED İKBÂL.....	79
MÜŞTÂK BABA.....	79
MEVLÂNA	80
DR. SELÇUK ERAYDIN	82
ABDÜLBÂKİ GÖLPINARLI	87
GÖNÜL'le İlgili İki Hikâyecik	92

■ GİRİŞ ■

Gönül, Arapça “*kalb*” veya “*fuâd*”, Farsça “*dil*” kelimelerinin karşılığıdır. Gönül kelimesinin yanısıra, bu yabancı kelimeler de kullanılmaktadır.

Gönül kelimesi kadar ma’nâ derinliği ve kapsam genişliği olan, çeşitli deyimlerle dili zenginleştiren ve güzelleştiren bir ikinci kelime bulmak zordur.

Telaffuz bakımından da gönül kelimesi; fevkalâde ahenkli, kulağa hoş gelen ve söylenişi dahi insan gönlüne ferahlık veren, lâfzı ma’nâsına uygun düşen güzel ve güzellikleri ifâde eden bir kelimedir.

Bu sebeplerledir ki gönül kelimesi ve gönül temi, gerek tasavvuf edebiyâtında, gerek dîvân edebiyâtında ve gerekse halk edebiyâtında pek çok kullanılmış ve işlenmiştir. Türk şiiri asırlarca; gönül kelimesi, gönül’lü deyimler ve mazmûnlarla, gönül kelimesi ile yapılan teşbih ve mecâzlarla zenginleşmiş ve güzelleşmiştir, şiire, ma’nâ derinliği kazandırmıştır. Türk müziğinde, gönül şarkıları, büyük bir yer tutar.

Bir anlamda tasavvuf “*gönül ilmi*” dir. Böyle olunca tasavvufun temel konusu ve mihveri, tabiatıyla gönül olmakta ve tasav-

Gönül

vuf şiirinin en çok işlenen temini, gönül teşkil etmektedir. Bir beyitle olsun, gönüle dair bir şiir yazmamış mutasavvıf şâir yoktur diyebilirim. Her gönül ehli, eserlerinde mutlaka gönüle bir yer ayırmıştır. Tarikat şeyhleri ve müşşid-i kâmiller, halkımız tarafından “gönül doktoru” olarak kabul edilmiş, gönül dert ve yaralarına merhem olmaları için kapılarını çalmıştır.

İslâm tasavvufunda gönül, vahdetin remzi, sembolü sayılmaktadır. Çünkü Kur’ân-ı Kerîmin Ahzab sûresinde meâlen “Allah, bir insanın içinde iki kalb yaratmadı” buyrulmaktadır.

Bir kudsî hadiste Cenâb-ı Hak “İhlâs, benim sırlarımdan bir sırdır. Onu, kullarımdan sevdiklerimin kalbine tevdi ettim” diye buyurmaktadır. Bu bakımdan tasavvuf ehli, gönülü “sırru’llah” olarak kabul eder. Yine Cenâb-ı Hakk’ın “İnsan benim sırrımdır, ben insanın sırrıyım” buyurması, gönülün kıymet ve ehemmiyetini, bir kat daha artırmaktadır. Çünkü bu ifadeden de anlaşıldığı gibi gönül, Hakk’a ait sırların saklandığı ve tecellî ile zuhûra geldiği, meydana çıktığı bir yer olduğu gibi; bizzat gönülün kendisi bir sır, çözümü ve kavranılması güç bir mefhûmdur. Gönül sırrını çözen, Hakk’ın sırlarını da çözer. Başka bir deyimle, Gönül’ü bilen, Hakk’ı da bilir. Gönül’ü bulan, Hakk’ı da bulur.

Bir kudsî hadîse göre Cenâb-ı Hak: “Ben gizli bir hazine idim, bilinmek istedim ve bunun için insanı yarattım” buyurmuştur. Mutasavvıflara göre, insandan murâd, gönül’dür. Gönül’süz insan, insan sayılmaz. Gönül olmasa, ne Allah sevgisi ve ne de Allah’a ibâdet olurdu. Allah’ın bilinmesi de sevilmesi de gönül sayesinde. Gönül insana, Allah’ı bilmek ve bildirmek, ona ibâdet etmek, rızası dışına çıkmamak şartıyla bir emânet olarak verilmiştir. Bu bakımdan gönül, “Emânetu’llah”dır. Onun için bu emânet çok iyi korunmalı ve dâima muhafaza altında tutulmalıdır.

Giriş

Yine bir kudsî hadîsde “*Yerime, göğüme sığmadım da, mü'min kulumun gönlüne sığdım*” buyrulmaktadır. Bu sebeple gönül, mutasavvıflarca “*Beytu'llah-Allah'ın evi*” sayılır.

Allah, elbet mekândan münezzehdir. Gönül de mekânsızdır ten içinde belirli bir yeri yoktur. Bu bakımdan gönül de lâ-mekân sayılır. Lâ-mekân olana, başka bir lâ-mekânın sığması ve orasını kendine konak ve durak edinmesi, yadırganmamalıdır.

Yukarıda adı geçen kudsî hadîsle Cenâb-ı Hak, bir tefsire göre; “*Beni ancak gönül sahibi olanlar idrâk eder ve bilir. Bu sebeple gönlü kendime konak edindim. Kudretim sonsuzluğu ile gönlü sonsuz, hudutsuz kılıp oraya sığdım*” demek istemiştir.

“*Allah insan içine sığmaz*” diye buna itiraz edenler, evvelâ Allah'ın kudretinin derecesini anlamamışlar ve gönlün arş-ı a'lâdan daha yüce ve vüs'atinin daha geniş olduğunu kavramamış demektir.

Gönül Hakk'ın tecellî yeridir, yani “*Tecelligâh*” dır. İnsan, gönlü ile Hakk'a aynadır, mir'ât-ı Hak'dır. Hak, kendini gönlüde görür ve bulur. Ancak, aynanın, yani gönlün temiz, saf ve parlak olması gerekir. Aksi takdirde Hak görünmez. Peygamber Efendimizin zâtını, Cenâb-ı Hakk'ın kendi zâtına mir'ât edinmesi, sâf gönlün “*Mir'ât-ı Hak*” olduğuna en büyük delildir. Yalnız Hak değil, gönül sahibi insanlar da bu aynada Hakk'ı görür.

Yine bir Âyetde “*Ben kulumun dışına değil, bâtınına, yani içine-gönlüne bakarım*” buyrulmaktadır. Bu bakımdan gönül, aynı zamanda “*Nazargâh-ı İlâhî*”dir. Başka bir âyetde bildirildiği gibi, Allah elbet “*insanın içindekini de dışındakini de*” bilir. Gönülden geçenden de, gizli niyetten de haberdardır. Zahirî görüntü, söz ve fiil ile Allah'ı aldattığını zanneden kimse, ancak kendini aldatmış olur ve sonunda hüsrana uğrar.

Gönül

Bütün bunlar dikkate alınarak, Beytullah olan gönül her zaman temiz tutulmalı, o yerin kirlenmesine izin verilmemelidir.

Bir gönülde iki sevdâ olamayacağı için de, gönül sarayı, sadece Allah'a tahsis edilmelidir. Gönül kirlendiğinde veya gönüle dünya sevgisi girdiğinde, o Sevgili, orayı terkeder.

Tasavvuf edebiyâtında gönül kelimesi, yerine göre; iç ben, öz benlik, nûr, nûr-ı İlâhî, Nûr-i Muhammedî, ruh, insaniyyet, kemâlât, ulviyat ve melekîyet... karşılığı olarak kullanılmıştır.

Kısaca gönül; insanın manevî varlığının ifâdesi, îman ve duygularının kaynağı olarak kabul edilmiştir.

İnsanı sadece ten ve vücûddan ibâret sananlar, büyük yanlışlığa içindedirler. Esas "*insan*" sözüyle; öz, ma'nâ, yani "*gönül*" kastedilmektedir. Beden topraktır, sonunda yine toprak olacaktır.

İnsan, aslında bir damla nutfе'den ibarettir. O nutfeyi zamanla âlemin en değerli varlığı yapan, insanı aziz ve mükerrem kılan, onu Allah'a yaklaştıran; onu, Allah'a halifelik gibi bir mevki ve şerefe yükselten, onsekiz bin âleme bedel hale getiren; kısaca, insanı insan yapan şey, GÖNÜL'den başkası değildir. İnsan, gönül sahibi olduğu için ulvî bir mânâ ve mahiyet kazanmıştır,

Gönül, Allah'ın insanlara en büyük ihsânı ve en kıymetli emânetidir. Bu kıymetli emâneti korumak, temiz ve sâf hâlde muhafâza etmek gerekir.

Gönül, bütün güzel, iyi, ulvî, insanî, dinî duygu ve heyecanların, san'at zevkinin, aşk ve muhabbetin menbaı'dır. İnsandan, gönül denilen şeyi çekip alırsanız; geriye manevîyattan, insaniyetten, güzelliklerden, sevgiden, şefkatten mahrum bir avuç toprak kalır.

Giriş

Kalb, îman nûru ile aydınlanır ve Allah sevgisiyle dolarsa, gönül; inkâr, küfür ve şeytanî fikirlerle dolarsa, nefis adını alır. Gönül ulviyete, nefis, süfliyete meyyâldir. Nefsine uyan, nefis-i emmârenin emri altında olan kimse, esfel-i sâfilîne düşer; hayvandan da değersiz olur. Gönül sahibi kimse ise; meleklerden daha kıymetli olur ve Allah'ın velî kulları arasına girer. İki dünyâda da huzûrlu ve mesut olur.

Gönül, ne tarife sığar ve ne de idrâke... Çünkü, bir şâirimin dediği gibi, *“Kalbe nisbetle Arş-ı A'lâ, mercimek danesidir”* ve gönülde onsekiz bin âlem gizlidir. Alâeddin Attar anlatıyor:

‘Bahaeddin Nakşîbend Hazretlerine ilk intisâbım sırasında tarikat ehlinde bir kimse ile gönüle dâir konuşuyorduk. Ben gönülün mahiyetini bilmediğimi söyledim. O, *“Benim indimde gönül, üç günlük ay gibidir”* dedi. Bu benzetmeyi Hâce Bahaeddin Hazretlerine arz ettim. O esnâda ayakta duruyordu. Mübarek ayakları ile ayağıma bastı. Bana bir hâl oldu, bütün mevcûdâtı kendimde müşâhede ettim. Sonra kendime geldiğimde buyurdu:

- Gönül, budur, dervişin dediği değildir. Gönlü sen nasıl idrak edersin ki, gönlün ululuğu lisâna gelmez. Kim ki gönlü bildi, maksûdunu bildi. Gönlü bulan, maksûdunu buldu.’

Peygamber Efendimiz *“Nefsini bilen, Rabbini bilir”* buyurmuştu. Nakşîbend Bahaeddin Hazretlerine göre, nefsi bilmek; gönülü bilmektir ve gönlü bilen ancak Rabbini bilir, gönlü bulan, Rabbini bulur...

Bir beyitinde Mevlâna Hazretleri : *“Ey mü'minler... Sizin içinizde hayret verici muazzam bir varlık, ucu bucağı olmayan sonsuz bir âlem vardır. Bu âlemin adı: gönüldür”* der.

İslâm tasavvufunda gönül, bu derece yüce ve ulvîdir; bu derece büyük ve kıymetlidir. İnsan, gönlünün temizliği ve saflığı nisbetinde Hakk'ın sevgi ve lûtfuna nâil olur. Ve yine insan

bu sâyede halkın da sevgi ve saygısını kazanır. Çünkü Cenâb-ı Hak, *“kendi sevdiği kulunu, halka da sevdirebilir.”*

İslâm tasavvufunun amacı, şeriat dairesi içinde; insanın gönlünü temizlemek, onu Allah sevgisiyle doldurmak, iyi ve faydalı duygularla, insanî meziyetlerle donatmak, Allah’ın ahlâkı ile ahlâklanmasını sağlamaktır. Gönül saf hâle gelirse, orası marifetullah ve sırrullah ile dolar. İşte o zaman insanın gönül gözü açılır, her şeyde Hakk’ın tecellisini görür. Gönül gözü açılmamış kimsenin îmanı noksan olur. Tevhîd sırrına ve zevkine ermekle insan gizli ve açık şirkten kurtulabilir. Gönül gözü açılmamış kimselerin gözleri ahirette de Cemâlullah’ı göremeyecektir. Bir âyet-i kerime, bu gerçeği apaçık belirtmektedir. İnsan, gönül temizliği nisbetinde kemâle erer, olgunlaşır ve Allah’ın velî kulları arasına girer.

İslâm mutasavvıfları bir gönül yapmayı, bin hâc sevâbından üstün tutarlar. Çünkü Kâ’be, kul yapısı; gönül ise Allah’ın yapısıdır. Bu bakımdan saf gönül, tavâf edilmeye lâyıktır. Ve gönül tavâfı ve ziyâreti, hacc-ı ekber sayılmaktadır. Mutasavvıflar bir gönül incitmeyi, Cenâb-ı Hakk’ı incitmekle bir tutarlar. Temiz gönüllü kimseler, Allah’ı velî kullarıdır. Onlara buğz edenlere Allah da buğz eder, onları sevenleri Allah da sever. Bu husus, bir âyette açıkça belirtilmiştir.

Gönül ehli olanlar, nefs esâretinden ve beşerî sıfatlardan kurtulmuş, hakîki ma’nâda hürriyete kavuşmuş ve ilâhî sıfatlarla sıfatlanmıştır. Onlar ne kimseyi incitirler ve ne de kimseden incinirler. Onlar herkesle, hattâ vahşi hayvanlarla bile dostturlar. Zikirleri, fikirleri Allah’dır. Nazarlarında Hak’dan gelen lütûf da kahr da birdir.

Allah’ın mesken edindiği gönül, ilâhî nûrla nûrlanır. Nûrlanmış bir gönül, başka gönülleri aydınlatır. Böyle gönül sahiplerini bulup onların sohbet ve irşâdlarından faydalanma imkânına sahip olanlar, bu şansı iyi değerlendirmelidirler. Nûrlanmış

Giriş

gönül; aşk, muhabbet, ilâhî feyz, hikmet, Allah sevgisi ve güzel-liklerle dolar. Böyleleri Hak nazarı ile bakar, Hak kulağı ile işi-tirler. Fânî ve ölü iken; gönül sayesinde bâkî ve hayy olurlar.

İnsan ya gönül ehli olmalı ya da bir gönül ehlinin gönlüne girmelidir. Kemâle ve Hakk'a ermenin, başka bir yolu yoktur.

İnsanın iki dünyâda da mihenk taşı, gönüldür. Allah nez-dinde de insanlar nezdinde de miyâr gönüldür. Allah insanlar-dan kendisine hediye olarak bir gönül getirmesini ister. Çünkü Allah, gönüle değer verir. Gönülsüz yapılan ibâdeti dahi kabul etmez. İlim ve zühd sahibi olmak yetmez, aynı zamanda insan, irfân sahibi olmalıdır. İrfân sahibi olmanın da yolu, gönülden geçer.

İslâm tasavvufunda gönüle bu kadar derin ve geniş ma'nâ verilince, tabiatıyla tasavvuf edebiyâtında da gönül en çok işle-nen ve üzerinde durulan konu olmuştur. Gönül şiirleri bir pınar gibi, nice susuz kalmış gönülleri kandırmış, nice huzûrsuz insa-nı huzûra kavuşturmuş, nice dertli gönüllere devâ olmuş ve yine nice hicrân ateşiyle yanan gönülleri, o Dost'a, o yegâne Sevgili'ye kavuşturmuştur. Yüzyıllarca dergâhlarda gönül kitâbı okutulmuş ve nice ölü gönüllere hayât verilmiştir. Dergâhın başındaki müşid-i kâmil, bir gönül doktoru olarak dertlilere ilâc yerine, gönül kadehi ile, gönül şiirleri ve ilâhî hikmetler sunmuş; nice nice insanı manevî maraz ve sapıklıktan kurtarıp, Allah yoluna sokmuştur.

Tasavvuf, biliş değil, yaşayıştır; ka'l değil, hâldir. Müşidin sohbet sofrasında ruhunu doyuranlar, zikir halkasında kalblerini aşkla dolduranlar, beden ve gönül temizliğiyle Rabbi-nin huzûrunda hûşû ile duranlar ancak visâle erebilir.

Şahsen benim tasavvufa yönelmemde, gönül şiirlerinin, gö-nül konusunun ve gönül yorumunun etkisi büyük olmuştur. Evvelden beri gönül şiirlerini ve yazılarını zevkle okuyor ve tefekküre dalıyordum. Okuduğum her yeni şiir, beni biraz daha

o engin tasavvuf deryâsına çekiyordu. Şiirleri okumakla kalmayıp onları bir deftere kaydediyordum. Zamanla defter, gönül şiirleri, kıt'a ve beyitleriyle doldu. Gönlüm bunların, bir "*kenz-i mahfi*" gibi defter sayfalarında kalmasına razı olmadı. Bilinmesini ve başkaları tarafından da okunmasını murâd ettim. İstedim ki, bu hazineyi, başkalarıyla paylaşayım; başka gönüller de tasavvuf zevkine ve dolayısıyla Hakk'a ersin; yüce ve ilâhî duygular başka gönülleri de kaplasın... Susuzluktan kurumaya yüz tutmuş gönüller, âb-ı hayât gibi olan bu varidâtтан faydalananıp neşv ü nemâ bulsun...

Ve istedim ki, genelde dışa dönük olan nazarlar, biraz da içe, iç dünyâya çevrilsin. İnsan, bir süre dış dünyâdan uzaklaşıp kendi benliğine dönsün, kendisini tanısin, kendindekinden haberdar olsun... Ma'nâ âleminin derinliklerine dalsın, oradan inci mercân çıkarsın... İstedim ki, insan kendini ve kendi değerini anlasın, insanın ma'nâ ve mahiyyetini öğrenip süfliyyattan uzaklaşsın, ulvî değerlere yönelsin... Kabukta kalmayıp, öze ulaşsın, kendinde Hakk'ı bulsun... Hiç değilse, Koca Yûnus'un "*Bir ben var, benden içerû*" mısra'ında ifâde ettiği gibi, o içteki öteki "*Ben*"i arama bulma gayreti içine girilsin... Pas tutmuş, kirlenmiş ve nisyâna terkedilmiş olan mürde gönüller, hayât bulsun...

Bunun, sanıldığı gibi pek kolay olmadığını, çok önceleri yazdığımız bir beyit ile şöyle ifâde etmiştik:

Kırk yıl yürüdüm, benden bana, adım adım;

Heyhât!.. Halâ daha ben bana varamadım.

Evet, içteki o asıl "*Ben*"e, öze, manâyâ ve dolayısıyla o yegâne "*Sevgili*"ye kavuşmak zordur, fakat imkânsız değildir. Zordur, çünkü, Hakk'ı hep dışarda, ulaşılması imkânsız semânın yüceliklerinde aradık. Bize "*şah damarımızdan daha yakın olan*"ı, kendimizin dışında bulacağımızı sandık. Ve tabii bula-

Giriş

mayıp hüsrana uğradık, ümitsizliğe kapıldık, şüpheyeye düştük. Sonuç; manevî buhran, îman zayıflığı ve dinden uzaklaşma... Kalbleri, dünyâ sevgisi ve nefsanî zevkler istilâ etti. O ulvî olan aşk, şehvet ve seks derekesine düştü. Rabbimizi unuttuk, bezm-i elesti unuttuk, kısaca kendimizi, kendi öz benliğimizi unuttuk. Kesret âlemi içinde kendimizi ve insanlığımızı kaybettik. Nefsa-nî zevklerle oyalanır olduk, dünyânın mekrine aldandık, yoldan saptık, bir takım putlara tapar olduk.

İnsanla Hak arasındaki zulmanî ve nûranî perde ve engeller yetmezmiş gibi, araya, yeni yeni engeller, perdeler koyduk. İlâhiyyâtın yerini süfliyyât, ciddiyyetin yerini havaıyyât, maneviyyâtın yerini maddiyyât aldı. Rûh ile nefs, madde ile manâ, akıl ile gönül, îman ile ilim arasındaki o insanlık faydasına olan hassas dengeler bozuldu. Bu birbirini tamamlayan dost ikiliden birini benimseyen, öbürünü düşman görüp reddetti. Kavramlar arasında yaratılan bu sun'î çatışma; insanlarda iç çatışmasına, şaşkınlık ve huzûrsuzluğa sebep oldu. İç çatışma, zamanla, toplumsal ve ideolojik çatışmalara döndü. Durum, bununla da kalmayıp dinler, medeniyetler ve milletler arası çatışmalara doğru gidildiğini göstermektedir. Bu katı, tek taraflı ve hoşgörüsüz tutumda ısrar edilir, İsâ'nın hakkı İsâ'ya, Kayzer'in hakkı Kayzer'e verilmezse, sonuç insanlık için felâket olur.

İnsanı sadece beden ve maddeden ibâret saymak, sadece aklın insanlara yeterli olduğunu sanmak, manevî ve ruhî yönünü inkâr etmek, insanı lâıkiyle tanımamanın sonucudur. Bunun aksini düşünenler de, yanılmaktadır. Kabuk olmadan iç olmaz, madde olmadan manâ bilinmez. Her ikisi de önemlidir, her ikisinin de insan hayatında önemli rolü ve fonksiyonu vardır.

Bir tarafı suçlamak ve kötülemekle hiçbir şey kazanılmaz; aksine, aradaki anlaşmazlık ve uçurumun daha da artmasına

sebepler olur. İfrat ve tefritler, zıtlaşmayı ve kutuplaşmayı doğurur. Peygamber Efendimizin buyurduğu gibi, “*sırat-ı müstakim*”, yani en doğru ve emîn yol, orta yoldur. Akl-ı selîm de bunu gerektirmektedir.

Dini, lüzumsuz ve faydasız bulup onu kötölemeye ve yıkıma çalışmanın sonucu; daha katı ve özüne aykırı bir dinî anlayış doğar. Etki ve tepki meselesi... Şiddetli bir aksiyon, aynı derecede şiddetli reaksiyona yol açar. Bir saldırı, karşı saldırıya sebep olur. Böylece iki taraf da bir çıkmazın içine girer. Neticede din de toplum da bundan büyük zarar görür. Bu çıkmazdan kurtulmanın yolu, anlayışları değiştirmek, dar görüş ve katı tutumlardan uzaklaşmak, hoşgörü sahibi olmaktır.

Din açısından meseleye bakacak ve ele alacak olursak, durumun pek iç açıcı olmadığını görürüz. Ne yazık ki din, içten ve dıştan olmak üzere iki taraflı bir saldırı karşısındadır. Bence, dini istismar edenlerin, dini yanlış yorumlayanların, dini anarşi ve cinayetlere vasıta edenlerin, dini çağdaş anlayış ve yaşayıştan uzaklaştırmaya çalışanların, dini dar kalıba sokup şekilden ibaret ruhsuz ve özden mahrum hale getirenlerin dine verdikleri zarar; hiç şüphe yok ki, din karşıtlarının verdiği zarardan kat kat fazladır. Bazı fanatik, istismarcı ve câhil dindarlar, kaş yapayım derken göz çıkarmakta, kurtarayım derken mahkûm etmektedirler.

Böyleleri, gölge etmeseler, bu şekilde dine hizmet etmiş olacaklar.

Öncelikle dini, dar kalıp ve şekilcilikten kurtarmak gerekir. İslâm, bir kalıba sığdırılamıyacak kadar geniş ve derindir; bütün insanlığı ve zamanları kucaklamaktadır. İlerlemeye asla engel değildir. Barış ve huzûr dinidir. Bunun aksine bir kanaât uyanmış ise, bu tamamen Kur’ân-ı Kerîmin; dar, indî, sathî ve tamamen yanlış yorumlanması sonucudur. Bu sonucun doğmasına da sebep, yeterli ve aydın din adamı yetiştirilmemesidir. Ye-

Giriş

tiştirmeye başlanılmasıyla da, siyâsî istismarcıların tasallûtuna uğraması, bunu fırsat bilen din ve İslâm karşıtlarının taarruza geçmesi, din ve toplum için büyük talihsizlik olmuştur. Hele bazı İslâm ülkelerinde, İslâm adına yapılan kanlı saldırı ve insan hakları ihlâlleri, dinimize büyük zarar vermiştir ve vermeye devam edegelmektedir.

Kıymetli din âlimlerimizden ve eski Diyânet İşleri Başkanlarından Merhum Ömer Nasuhî Bilmen'e göre dinin üç vechesi vardır: 1) *Îman, inanç yönü* 2) *İbâdet, merasim, hukuk yönü* 3) *Edeb, ahlâk, ihlâs yönü...*

Bunlardan birinin noksan olması, dinin noksan olmasına sebep olur. Bu üçünden birini red ve inkâr eden, küfre düşmüş olur.

Din görevlilerimiz genellikle ilk iki maddede belirtilen yöne ağırlık vermişler, son maddeyi ihmâl etmişler ve yeterince önem vermemişlerdir. Bu üç veche, dinin bütünlüğünü ve amacının gerçekleşmesini sağlamaktadır. Dinin edeb, ahlâk ve ihlâs yönünü ele alıp bunu hayata geçirmek işlevini üstlenmiş olan ilim, Tasavvuf'dur. Tasavvufun ihmâl ve hele reddilmesi, dine büyük zarar vermiştir ve vermeye devam etmektedir. Böyle olunca, din, esas gayesinden uzaklaştırılmış, araçlar amaç haline getirilmiştir. Tarihte Kadızâdeler ile Sivasîler arasında cereyan eden zıtlaşma ve çatışmalar, el'an devam etmektedir. Çatışma yerine uyuşma ve uzlaşma yönüne gidilmez ve Ömer Nasuhî Bilmen'in uyarısına uyulmazsa, netice dinin ve toplumun aleyhine olur. Elbet tasavvufun da, istismarcıları olmuştur ve olmaya devam edecektir. Amma bu, tasavvuftan vazgeçilmesine sebep olmamalıdır. İki taraf da ifrattan ve katı tutumdan kaçınmalı, dinin sıhhat ve selâmeti bakımından bir orta yolda buluşmalıdır.

Milletler ve din tarihi incelendiğinde, sıkıntılı ve buhranlı zamanlarda tasavvufun insanlara manevî bir sığınak ve muta-

savvıfların manevî önder olduklarını görürüz. İslâm âlemi bugün büyük ve yaygın bir buhran içindeyse, bunun reçetesi, tasavvufudur. Tasavvufun resmen yasak olduğu İslâm ülkelerinde buhranın daha şiddetli ve yaygın olduğu, bir gerçek olarak gözler önündedir.

Tasavvuf edebiyatı ile ilgili bir seri kitap hazırlama kararı verip ve bu yolda çalışmaya başlamamdaki esas gaye; tasavvufu gerçek yönüyle tanıtmak, yanlış kanaât ve menfi peşin hükümleri -biraz da olsa- hafifletmektir. Bunun için de edebîyattan faydalanma yolunu özellikle seçtim. Çünkü bilinmektedir ki, şiirin etkisi düz yazıdan daha çoktur ve daha uzun sürelidir. Ezberlenmesi de ezberde tutulması da daha kolaydır. Şiir, entellektüellerin daha çok ilgisini çekmektedir.

Kitaptaki şiirlerin çoğu mutasavvıflar tarafından yazılmıştır. Tasavvufu yaşamış kimselerin ve fıkıh âlimlerinin kaleminde tasavvuf anlayış ve tariflerini içeren şiir ve sözler incelendiğinde, eminim ki, çok kişi peşin yanlış hükmün etkisinden kurtulacaktır.

Tasavvuf, edebiyâtımızı zenginleştirdiği gibi, ona ayrı bir renk ve çeşni vermiştir. Mutasavvıfların bilhassa kaside ve ilâhi tarzında yazdıkları şiirler, pek çok bestekâr tarafından bestelenmiş, böylece zengin bir tasavvuf müziği doğmuştur. Tasavvuf, hat sanatının doğup gelişmesinde olduğu kadar, semâ vasıtasıyla bir dinî görsel sanatın doğmasında da etkili olmuştur.

Güzel sanatları dinin içine sokan, dinle sanatı barıştıran kaynaştıran ve bu vasıtalarla dini daha geniş ve entelektüel çevrelere ulaştıran tasavvufun; din ve sanata katkısı tahminlerin çok çok üzerindedir. Allah inancı ve din duygusu insanlarda doğuştan mevcuttur. Bu duygunun beslenmesi ve tatmini gerekir. Kuru dinî bilgi, cehennem korkusu veya cennet vaadi ile bu duygu, beslenip geliştirilemez. Bunun için daha çok, tasavvufî

Giriş

metodlara, tasavvufî zevk ve heyecanlara, insanları vecde getirci unsurlara, bir takım merasimlere ve güzel sanatlara ihtiyaç vardır. Tasavvufî yaşantı ve ilmî veriler, bu görüşü doğrulamaktadır. Çok yönlü olan insanoğlunu, dar, katı tutum ve yeknesaklık tatmin etmiyor; matlûb olan gayeye ulaştırmıyor.

İmam-ı A'zam Ebû Hanife Hazretleri dahi, ölümünden iki yıl önce, İmam Caferî Sadık'a intisâb ile tasavvuf yoluna girmiş ve bu yolda ancak tatmin ve huzûra ererek: *"Son iki yılım olmasaydı, Numan mahvolmuştu"* demiştir. Demek ki ilim ve ibâdet, tek başına ruhî tatmine yetmiyor. Ebû Hanife gibi müçtehid bir âlim ve âbid ömrünün sonlarında tasavvuf yoluna girip tatmin ve huzûru orada buluyor ve bunu samimiyetle itiraf ediyorsa, tasavvufun lüzum ve önemini izah etmek için başka söze gerek yok demektir.

Ben de şahsen, huzûr ve ruhî tatmini, tasavvufta buldum. Benim tasavvuf yoluna girmeme, tasavvuf edebiyatının, büyük rolü olmuştur. Daha öğrencilik yıllarında edebiyata karşı ilgi duyardım. Zamanla tasavvuf edebiyâtı daha çok ilgimi çeker ve zevk verir oldu. Tasavvufî şiirleri konularına göre tasnif ettim. Neticede son derece zengin, sekiz-on kitaplık bir *"Tasavvuf Edebiyâtı"* antolojisi meydana geldi.

İstedim ki, kendimin faydalandığı ve tasavvuf yoluna girip huzûrlu ve şuûrlu bir dinî hayat yaşamama sebep olan bu edebî varidâtın, başkaları da faydalansın... Ve istedim ki; bunları okuyarak dinlerin en mükemmeli ve ekmeli olan dinimizi herkes daha iyi tanıyıp anlasın... İstedim ki insan, kendini ve kendindeki cevheri tanısin... Bunları sağlayacak olan da, tasavvuf-tan başkası olamazdı.

İşte bu düşünce ve niyetle hazırlanan kitapların ilki olarak elinizdeki *"Tasavvuf Edebiyâtında Gönül"* kitabı, beğeninize sunulmuştur. Bunu inşallah, tasavvufun belli başlı konularını içeren aynı tertip ve mahiyetteki kitaplar takip edecektir.

Gönül

İnanıyorum ki Allah, dine ve insanlara hizmet edenleri sever ve onlara yardımcı olur. Hizmet ve gayret bizden, tevfiğ Allah'dandır.

Gönül dolusu sevgiler ve gönülden duâlarımla...

Ertuğrul SEYHAN

ÖZLÜ SÖZLER

MEVLÂNA:

- * Gönlü, hikmet suyu ile yıkayın, tozdan topraktan arıtın.
- * Gönlünde, düşüncende ne varsa, izi mutlaka yüzünde görünür.
- * Gönlünü ümitle doldur, cilâla, arıt... Aslında gönlün, güneş ışığını veren bir aynadır senin.
- * Gönül huzûru, Sevgilinin (Cenâb-ı Hakk'ın) yüzünü, cemâlini apaçık görmektir.
- * Gönlü ölmüş kişilerle cenk etmek gerekmez.
- * Bedenin bu dünyadadır; gönlün o dünyadan... Bedenin dostu, hevâ-heves; gönülün dostu ise, Allah'dır.
- * Halkın kanını içenin gönlü kararır, kendisi kötüleşir, çirkinleşir gider.
- * Gönülü Allah kapısında bulabilirsin; filânda, feşmanda bulunmaz gönül.
- * Âşıkların gönüllerinde öğünç ve iki dünyanın saltanatı, ayıptır, ardır.
- * Hiçbir gönül yoktur ki, onda gam olmasın.
- * Sevgili gönlümüzü yurt edineli, her yer, nerde oturursak oturalım, güzelim cennete döner.
- * Gönlün gıdası, Allah'ın sevgi mutfağından gelmektedir.

Gönül

- ✱ Gönül kapısına oturup beklemek lâzımdır ki, sana açılsın o kapı.
- ✱ Gönlüm, Mescîd-i Aksâ'dır; gönlüm, Cennet-i Me'vâ'dır.
- ✱ Yıkık gönülde O'nun (Allah'ın) gizli definesi vardır.
- ✱ İki dünya da, bir gönülceğiz için yaratılmıştır.
- ✱ Güzel huyların hepsi de, gönüldendir; rezil huyların kaynağı ise, suyla toprak. (Vücûd)
- ✱ Gönül birliği, dil birliğinden üstündür.
- ✱ Ne mutlu o kutlu gönüle ki, Allah aşkı ile yanar.
- ✱ Gönül vermedikçe, gönül bulamazsın.
- ✱ Gönlü dünya gamından ayırabilirsen, ölümsüzlük bağında neşelenme imkânına kavuşursun.
- ✱ Riyâzet suyu ile gusledersen, bütün gönül pisliklerini aratabilirsin.
- ✱ Her güzele güzellik, gönülden gelir.
- ✱ Gönlü aydın bir kimseye bende olman, padişâhların başına tâc olmaktan hayırlıdır.
- ✱ Gönlü aydın bir adama bende olman, padişâhların başına tâc olmandan daha iyidir.
- ✱ Gönlü uyanık olan kimsenin başgözü uyusa bile, gönlünde yüzlerce göz açılır.
- ✱ Her gönül, gizli vahyi duyup işitseydi, âlemde harfe ve söze gerek kalmazdı.
- ✱ İki âlemde de Hakk'ın baktığı yer, gönüldür. Pâdişâh dâima dilber mesâbesindeki gönüle bakar.
- ✱ Gönül eri olanlar, padişâhlar padişâhının öz adamlarıdır; geri kalanların tümü, saman çöpüdür ancak.
- ✱ Bir solukcuk olsun gönül dersi alsan, üstâdlar bile önünde diz çöküp senden ders alırlar.

Özlü Sözler

- * Gönülle bildik olan, dertlere yabancı olur.
- * Gönüle gir, şu tufanda Nûh'un gemisine at kendini.
- * Su üstünde gidersen, saman çöpü olursun. Havada uçarsan, sinek kesilirsin. Bir gönül kazan da, adam ol...
- * Ten ehlinin yanında edeb, zahirî bir davranıştan ibarettir. Gönül ehlinin yanında ise edeb, batınî bir davranıştır.
- * Gönül öyle bir şeydir ki, şu yedi gök gibi yediyüz tanesini oraya koysan, kaybolur gider.
- * Gönülden başkasının yüzüne bakma, gönülden başka yerlere gitme; çünkü her şey, gönül nuru ile o, dünyanın cevheri kesilir.
- * Din pîri gönül, ortadadır; beden halkası onun çevresinde... Ne mutludur o bedene ki, gönül pîri ortada oturmuş olsun.
- * Gönül sözü, susmakla söylenir.
- * Gönlünde ne varsa, izi mutlaka yüzünde görülür.
- * Nefis ölmedikçe, gönül arınmaz.
- * Gayb âlemine varmak için, yıllarca yol almak gerek. Fakat gönül yolundan gittin mi, bir adımlık yol...
- * Halkın kanını içenin, gönlü kararır, kendisi çirkinleşir.
- * Riyâzat suyuyla gusledersen, bütün gönül pisliklerini temizlersin
- * Gönlün uykuda olması, ölümdür.
- * Gönül göğe benzer, dil ise, yeryüzüne; yeryüzünden göğe, pek çok konaklık yol vardır.
- * A yolu yordamı güzel dost, bir öğüt işit benden; dervişin işi gönül kanı ile başa çıkar. Bunu iyice bil, inan ki, gönlü yaralı dervişin duâsını duyar, kabul eder O...

Gönül

- ✱ Dertli kimsenin derdini dinlersen, onun gönül evine pencere açmış olursun.
- ✱ Gönül, eminliktir, huzûr yeridir.
- ✱ Ey gönlümüzü yurt ve konak edinen dost... Ben yanmadıkça, aşkın gönlü kutlu olur mu hiç ?..
- ✱ Bedenin secdegâhı olan mescid, aslında gönüldür.
- ✱ Tene gönül vasıtasıyla feyz gelir; ten, bu gönül yüzünden işe yarar.
- ✱ Velîlerle, edebe aykırı şekilde konuşmak, gönlü öldürür.
- ✱ Allah, yıkanıp temizlenmemiş gönül levhâsına, sır yazmaz.
- ✱ Bir zaman gönül semtine daldım; gönlün hâlinden bir iz aramaya koyuldum.
- ✱ Bakayım, gönlümün hâlleri nedir, dedim; çünkü bütün bir dünya, gördüm ki, onun yüzünden feyâda düşmüş.
- ✱ Her ovada, her şehirde hakîmlerin sözlerinden bir destân aradım. Hepsi de, gönlün elinden feryâda geldi; şu sözden şüpheyeye düştüm.
- ✱ Aklımdan kalktım, gönüle doğru yola düştüm, fakat onun bulunmadığı hiçbir yer görmedim.
- ✱ Şu gönül, bilenle bilinen arasında tercümanlık edip durmada.
- ✱ Gönül sahipleri bilir, gönül nedir; her canı olmayan, gönlün değerini ne bilsin?...
- ✱ Gönülü, Tanrı kapısında bulabilirsin, filân feşmekânda bulunmaz gönül.
- ✱ Âlemde sınıkları onaran, her izi olanı, her izi bulunmayanı gereği gibi gören Tanrı'dan başkasında bulamazsın gönülü...

Özlü Sözler

- ✽ Halk, gönül ehline nisbetle, taş-toprak gibi, âdeta cansızdır.
- ✽ Kibriyâ güneşinin şuasından mahrum olan gönül evi, dar ve karanlıktır. Böyle bir gönülden, mezar yeğdir.
- ✽ Gönül sahiplerinin huzurunda gönüllerinizi koruyun.
- ✽ Gönlü açık olanın, eli de açık olur.
- ✽ Dünya ehlinin gönül gözü kördür.
- ✽ Toprak ol, toprak kesilen, gönül denilen defineyi bulur.
- ✽ Gönlü yoktur; ne diye gönül verirsin ona?..
- ✽ Gönülden gönüle gizli bir yol vardır ya; o yoldan gittim de gönül hazinelerinden altınlar, gümüşler seçtim.
- ✽ Gönlünü yıkayıp arıtmamışsan, yüzünü yıkamaktan ne fayda var
- ✽ Gönülde de bir gizli gönül vardır.
- ✽ Gönül sahibi isen, gönül kâ'be'sini tavâf et; ma'nâ Kâ'besi gönüldür.
- ✽ Malını mülkünü ver de bir gönül al; al da o gönül mezar-da, o kapkara gecede ışık versin sana.
- ✽ Rabb'inin kapısına binlerce altın torbası götürsen, Rab "Bize getireceksen, gönül getir" der.
- ✽ Gönül doğru sözden huzur ve sükûn bulur; tıpkı suyun, susamışın hararetini gidermesi gibi.
- ✽ Gönüldeki bir zerre irfân nuru, yüzlerce kılavuzdan iyidir.
- ✽ Vesveselerle dolu gönül, kavgalarla dolu demektir.
- ✽ Adalet, gönül huzuru sağlar.
- ✽ Topraktan biten güller, mahvolur gider. Gönülde biten güller, dâimidir ve ne hoştur...

Gönül

- * Bütün gönüllere emîr olursan, Allah'ın halifesi sen olursun.
- * Nerede bir yıkık yer varsa, orada bir definenin varlığı umulur. Tanrı definesini ne diye yıkık gönülde aramazsın?..
- * Gönül gamla peygamberleşti mi, o gönle Cebrâil iner.
- * Gönül yandı yıkıldı mı, kalblere vahiy gelir.
- * Allah, ağlama kabiliyeti verdiği kimseye, gönül açma yolunu öğretmiştir.
- * Gönül, dünyanın direği olan erenlere benzer; görünüp duran bedenin gücü-kuvveti gönüldedir ancak.
- * Hacılar, Kâ'be'nin dört yönünde de secdeye varırlar. Kâ'be'yi ortadan kaldırdın mı, herkes gönül gönüle secde ediyor demektir. Şu halde, inanan bir insanın gönlü, Tanrı evidir, yıkılır mı?..
- * Canlar, canlara şekil veren ustaya akmada fakat bu akış, akıllıların dillerindendir, âşıklarınsa gönüllerinde...
- * Dilde olan şey "Ben batanları sevmem" hükmüne girer. Gönüllerdekiyse "kalan iyi şeylerdir"
- * Gönül göğe benzer, dilse yeryüzüne... Yeryüzünden göğe varmaya pek çok konaklık bir yol var.
- * Gönül buluta benzer, göğüsler damlardır. Şu dilse, oluktur sanki; yağmur ordan akar.
- * Yağmur suyu gönülden göğüslere tertemiz yağar; fakat adamın içi pisse, sözlerinin de aslı-faslı yoktur.
- * Bu sözler, bulutu yağmur yağdıran, damı bulutu çeken, oluşu da suyu akıtan adama göredir.
- * Suyu başkalarının oluklarından alan kişi, hırsızdır. Başkalarının damlarındaki suyu aşırın, söz nakledendir.

- * Allah, ağlama kabiliyeti verdiği kişiye, gönül açmayı da öğretmiştir.
- * Gönül, toprak altında çürümez.

DR. MÜNİR DERMAN :

- * İnsan, gönül sahibi olduğu için, Allah'ın sevgili mah-lûku olmuştur.

İBRAHİM HAKKI ERZURUMLU:

- * Allah, insanın gönlüne ve gönlündeki niyete bakar.
- * Gönül, bedenın sultânı; Allah'ın, kölesidir.
- * Kalbi, Allah'ın gayrısından temizlemek, her türlü ibâdetden üstündür.
- * Gönül, İlâhî marifetin yazıldığı yerdir.
- * Gönül, insan ruhunun menbâdır.
- * Gönül huzûr içinde ise, duyu organları huzûru bozacak bir şey görüp duymazlar.
- * Gönül, imânı besleyen bir kaynaktır.
- * Gafilin gönlü dünyaya, ârifin gönlü Allah'a bağlıdır.
- * Gönül, yer ve gökden genişdir.
- * Allah, mü'minin gönlüne va'z ve nasihat eder.
- * Herhangi bir işden gönlün hoşnutluk duyuyorsa, o işde hayır vardır.
- * İnsan, baş gözü ile dış âlemi, gönül gözüyle görünmeyen âlemi seyreder.
- * Eğer gönül aynası cilâlı olursa, onda İlâhî sır ve nûrlar belirir.
- * Gönül, Allah'ı bilme ve sevmek makamıdır.

Gönül

- * İrfân ehlinin gönlü, Allah'ın feyz ve kereminin yeşerip geliştiği bir bahçedir.
- * Gönül, İlâhî güzelliği aksettiren bir ayna, ilim ve irfân hazinesi, lütûf ve ihsân denizidir.
- * Ma'rifetullah, gönülde bir nûrdur.
- * Allah sevgisi, gönüldeki bütün sevgileri yakar.
- * Aşk, gönüllere Allah'ın bir ihsânıdır.
- * Gönül denizinin dalgalanması, bedende belirir.

ŞEYH SÂDÎ :

- * Bir lütûfla bir gönül kazanmak, her menzilde bin rekât namaz kılmaktan daha iyidir.

PROF.DR. MUSTAFA KARA :

- * Tasavvufun, sanatkâr yetiştirmek gibi bir hedefi yoktur. Fakat kâinattaki güzellikleri görmek, duymak ve bunları başkalarına sunmak için, eğitilmiş gönüllere ihtiyaç vardır.

ŞİBLÎ :

- * Asıl hürlük, gönül hürlüğüdür.
- * Allah'ın mescidlerini ancak, Allah'a ve âhiret gününe imân eden namazı dosdoğru kılan, zekâtı veren ve Allah'dan başkasından korkmayan kimseler îmar eder. *"Tasavvufî tefsire göre; mescid gönüldür. Îmardan murad ise, gönül îmarı, yani gönül temizliğidir."*

Özlü Sözler

- ✳ Allah sizi analarınızın karnından kendiniz hiçbir şey bilmiyorken çıkardı. Size şükredesiniz diye kulaklar, gözler, gönüller verdi. Tâki şükredesiniz diye.
- ✳ Arz ve semâya sığmam, ancak mü'min kulumun kalbine sığarım.

ENİS BEHİC KORYÜREK :

- ✳ Akıl, sonsuzluğu içine sığdıramaz. Ama gönül, sonsuzluğu ve sonsuzluğun sahibi olanı da içine alır.

MUHAMMED TİRMİZÎ :

- ✳ Sermayen, gönül ve vakittir. Gönlünü, hatırına düşen zan ve heves gölgelerine kaptırınca, vaktini ziyan edersin.

N. FAZIL KISAKÜREK :

- ✳ Sofilik gönüldür, vakittir, diriliktir. Gönlünü, vaktini ve diriliğini kaybeden sofi, iflâstadır.

BURHANEDDİN TİRMİZÎ :

- ✳ Yazıklar olsun o kişiye ki; gözü uyumaz, gönlü uyur.
- ✳ Gönül güneşinin gölgesi, hiç kaybolmaz.
- ✳ Evliyânın nefisleri tamamiyle gönül olmuştur. Münkirlerde gönül yoktur, nefis vardır.

HZ. ALÎ :

- ✳ En zengin hazine, muhabbetü'llah ile dolu olan gönüldür.

MUHYİDDİN İBN ARABÎ :

- ✽ Hakk'ın gerçekten bilinmesi, ancak, gönül ile mümkün olur.

DR.HALÛK NURBÂKİ :

- ✽ İmanın yeri gönüldür; orada doğar, orada olgunlaşır ve orada ölmezlik kazanır.

MUHYİDDİN İBN ARABÎ :

- ✽ Hiçbir şey, ârifin gönlünü bulandırmaz.

İBRAHİM ŞÂHİDÎ :

- ✽ Gönül ehline ilim, âb-ı hayattır.
- ✽ Velîlerin (Allah'ın sevgili ve makbûl kullarının) sohbeti, gönülü cennet eyler.
- ✽ Gönül temizliği, ev ve beden temizliğinden çok daha önemli ve faydalıdır.
- ✽ Gönül gözü, kanaatla açılır.
- ✽ Hakk'ı, gönül ehli olanın gönlünde ara.
- ✽ Velîler canlara ziyâ, gönül aynasına cilâ verirler.
- ✽ Gönlünü temizle ki, orası Allah'ın nazar ettiği yerdir.
- ✽ Gönül bir okyanustur ki, kenarı yoktur; onsekiz bin âlem onun köpüğü gibidir.
- ✽ Gönül, lâmekândır ve cihetlerden ötedir.
- ✽ Gönlün, Allah'dan başka her şeyden boş kaldı mı, Allah o zaman senin gönllüne sırlarını açar.
- ✽ Ulu arşa sığmayan lâmekân şâhı, gönüldedir.

Özlü Sözler

- * Gönül öz, ten kabuktur. Öz olan gönül, ten kabuğunda gizlenmiştir.
- * Gönül Allah sevgisiyle dolunca, Allah da onu kendisine sevgili yapar.
- * Gönülde saklı olan sırlar (niyetler) âhirette açığa çıkar.
- * Dünya malına tamâ edenin, gönül gözü körleşir.
- * Gönlün gıdası, hikmet ve irfândır.
- * Mescid bir ibâdet evidir, gönül ise, Mâbûdun köşküdür. Hakk'ı gönül ehli olanların gönlünde ara.
- * Taâtların meyva vermesi için, gönülde zevk gerektir. Tohumun ağaç haline gelmesi için, tohumda öz olması gerekir.
- * Gönül, Hak cemâlinin aynasıdır. Ulu arşa sığmayan Lâmekân şâhı, gönüldedir. Gönlün özdür, tenin kabuktur. Öz olan gönül, ten kabuğunda gizlenmiştir.
- * Kâinatın, mekânın dışında ve ötesinde olan şey, müminlerin gönlü içinde gizlenmiştir.
- * Gönül bir okyanustur ki, kenarı yoktur. Onsekizbin âlem onun köpüğü gibidir.
- * Gönül ehline ilim, hakikat kapısını açar; ten ehline ilim, perde olmaktan başka bir şey değildir.

EBÜ'L-HASEN HAKKANÎ :

- * Sofi odur ki, sözü gönülden söyler.

FERİDÜDDİN ATTAR :

- * Beden fer'i, gönül asıldır.

OSMAN BEDRÜDDÎN :

- ✱ El kârda (işde) ise, gönül mutlak “Yâr” da olmalıdır.
- ✱ Gönül ehli olmayanlar, ubbâd (fazla ibâdet eden) ve zühhâd (sofular, zâhidler) da olsa, yine azâb görürler.
- ✱ Gönül, hâne-i hâss-ı Îlâhî’dir. O Beyt-i Celîl ü ekber, temâşâ-i cemâl-i lâ-yezâle âyine olmak üzere halk edilmiştir. Bu maksatla halkedilmiş gönülü kirletmek ve kırmak; bu kıymetli emânete ihânet etmektir.
- ✱ Hacc-ı ekber, Beytullâh olan gönül haccıdır. Bu manevî hâc, sûrî hâcdan çok büyüktür.
- ✱ İnsan kalbi, zât ve sıfat-ı Îlâhîyeye mir’ât olarak yaratılmıştır.
- ✱ Rabbini gönlünde hazır ve mevcûd bilen, visâle kolay erişir.
- ✱ Kalb, nefis ile ruh arasında bir vedâa-yı Sübhâniyedir.
- ✱ İnsan vücûdu kalbin, kalb de sırr-ı Îlâhî’nin karargâhıdır.
- ✱ İçinde muhabbetullâh olmayan kalb, taştan farksızdır.
- ✱ İnsanın bâtını, ruhî ve manevî sıhhati, kalbinin temizliğine bağlıdır

ARAP ATASÖZÜ :

- ✱ Çadırlarımız ayrı, gönüllerimiz bir.

MOLLA CAMÎ :

- ✱ Ergin gönüllü kimse, hikmet cevherleriyle dolu bir hazinedir; o hazineyi kendinden uzaklaştırma.
- ✱ Gönlünde güzellik olmayan güzele, kimse gönül vermez.

Özlü Sözler

- * Bütün hayırlar, bir ev içindedir; o evin, alçak gönülünden başka anahtarı yoktur.
- * Gönül sahipleri için, Allah korkusunun duyulmadığı her yer, zindandır.
- * Gönül ehli kimse, hikmet cevherleriyle dolu bir hazinedir. O hazineyi kendinden uzaklaştırma.
- * Gönülünde güzellik olmayan güzele kim gönül verir?..
- * Gönül ehli, sohbet meclisi düzenlediğinde, sır şarâbını gönül kadehiyle sunar.

YAHYA BİN MUAZ :

- * Gönüllerin sıhhat ve safveti, günahlardan sâlim oluşu nisbetindedir.

SÂİB :

- * Gönül münevver olunca, bütün azâ göz kesilir.

EBU SAİD EBÜ'L-HAYR :

- * Cihanda yaşayışın özü, bir gönül kazanabilmektir.

AHMED RUFAİ :

- * Gönül sahiplerinin sözlerindeki derin ma'nâyı anlamayanlar, isyan ve küfre düşerler.

ÖMER BİN FARİZ:

- ✽ Gönül kâbesini onarmaktan haz duyup kıvanan inbana Hakk öyle bir nazar kılar ki, bütün kötülükler bir anda yıkanıp affa uğrar.

BAYEZİD-İ BİSTÂMÎ :

- ✽ Eğer arş ve yüzbinlerce arş miktarınca varlığı ârifin gönlü köşesine koysalar, haberi olmaz.

EŞREFOĞLU RÛMÎ :

- ✽ Mârifetullah, gönül kâbesinde hasıl olur.
- ✽ Dost'a giden yol, gönülden geçer.
- ✽ İlham-ı Rabbanî gönüle geldiğinde, tâlibin gönlünden, Hakk'dan gayrının zevkini hep sürer giderir.

MUHAMMED İKBAL :

- ✽ Benim malım mülküm, derde âşına bir gönüldür.

FAHRÜDDİN IRAKÎ :

- ✽ Âşıkın gönlü, taayyünden münehzehtir.
- ✽ Gönül, izzetin kubbesi altında “gayb” ve “şahâdet” deryâlarının kavşak yeridir.
- ✽ Gönül, bütün âleme sığmaz; fakat bütün âlem onun yanında hiç kalır.
- ✽ Ne acayip iş... Kudsî hadiste Allah “Yere göğe sığmam, kulumun gönlüne sığarım” diyor. Bir hadiste ise “Gönül,

Rahman'ın parmakları arasındadır'' buyruluyor. O, gönülde; gönül de O'nun pençesinde...

FERİDEDDÜN ATTÂR :

- * Ey gafil... Sen nefis ehlisin, toprak içinde kan yiyedur; fakat gönüle sahip olan kişi, zehir bile yese, o zehir bal olur.
- * Gönül, Hakk'ın sır evidir.
- * Gönülleri Allah'ın feyzi ile dirilmiş olanlar, ahret gözüyle bakarlar; nakışda Nakkaş'ı görürler.
- * Hakk'a ulaşmış olan gönül, kınayanın kınamasından korkmaz.
- * Kendi gönlünden haberdar olmayan kişi, başkasının gönlüne yol bulamaz.
- * Gönül deryâsına dal da, âlemi kendinde kaybolmuş gör.
- * Gönlünü bu âlemde Allah aşkı ile yakıp parlattınsa, niçin cehennem ateşiyle yanasın?..
- * Gönlün, yokluk diyârında konakladı mı, şirk pisliğinden arınır.

M.ZİYA CERAN:

- * Gönül, bildiğimiz anatomik kalbin bulunduğu yerde onu manevî varlığı ile çevreleyen ve genişliğine âlemlerin sığdığı duygusal bir hâldir.

DR.MÜNİR DERMAN:

- * Gönül, Allah'ın ucunu tuttuğu bir merdivendir.

Gönül

- ✧ İnsan, gönül sahibi olduğu için, Allah'ın sevgili mahlûku olmuştur.
- ✧ Beden, gönülün gölgesinin gölgesinin gölgesidir.
- ✧ Sadece gönül sahipleri (Kur'ân'ın hakîkatını ve sırlarını) zikir yoluyla kavrayabilir.

ABDÜLKADİR GEYLÂNÎ:

- ✧ Gönül, karşılık beklemeden yapılan iyilikle şâd olur.
- ✧ Gönlü susuz, ruhu boş olan, nasıl insan olarak gezebilir?...
- ✧ Gönül, tevekkül denizinde yüzer.
- ✧ İçinde halk olmadığı için, erenlerin gönlü saftır.
- ✧ Tevhid gönüldedir, züht gönüldedir, takva gönüldedir, marifet gönüldedir, Hakk'ı bilmek gönüldedir, Allah sevgisi gönüldedir, Hak yakınlığı gönüldedir.
- ✧ Gönlünün geniş, kalbinin hoş olmasını istiyorsan, dedikodudan sakın.

DR.HALÛK NURBÂKÎ :

- ✧ Gönül, tüm evrenleri içinde gizleyen esrârengiz bir enfus sırrıdır.
- ✧ Gönlün, teklikten çokluğa, çokluktan tekliğe birleştirici udreti, sevgidir. Onun için sevgi, kesin bir gönül sanatıdır.
- ✧ Gönül, bütün varlıklar içinde yalnız insanda olan, evrenin tüm boyutlarına açılan bir penceredir.

DR.HALÛK NURBÂKÎ :

- ✧ Gönül, Muhammed sırrının mekânıdır.

ŞİRAZLI HAFİZ :

- * Gönlü aşkla diri olan, asla ölmez.
- * Ebedî kurtuluş, kimsenin gönlünü incitmemedir.
- * Gönül hoşluğuna erişmenin yolu, dünyayı terketmekten geçer.
- * Allah'ın san'atı ancak, gönül aynasından seyredilir.
- * Kararsın o gönül ki, sevgi çerâğından mahrumdur.
- * Kin güdenlerin gönlü, Hakk'ın sırrına mahrem olmaz.
- * Gönül, sevginin gevheriyle cilâlanırsa, elbette hadiseler pasından arınır, temizlenir.
- * Köpek, dostlarının gönüllerini kıran adamdan daha şerefli-
lidir.

HACI BEKTAŞ VELÎ :

- * Birbirinizin gönlünü kırmayın. Çünkü mü'minin gönlü Kâ'be'ye benzer. Lâkin gönül ondan da yeğdir. Zira Beytü'l-Mâ'mur göktedir. Orayı Melekler tavâf eder. Halbuki gönül, Allah'ın nazargâhıdır. Allah ile gönül arasında perde yoktur. Kâ'be nasıl dokunulmaz, harim ve mübârek ise, gönül de Allah'ın tecelli ettiği yer olduğu için, mübarektir; ona dokunmayın.

UBEYDULLAH-I AHRAR :

- * Gönül Hakk'ın başkasından kesilmek ve boşalmak delîlidir. Zira gönül, Hak Teâlâ'nın ehadiyet sıfatıyla tecellisine mazhardır.

PROF.DR.ALİ NİHAD TARLAN :

- ✳ Ezelden ebede kadar insanlığın en büyük saâdeti ve en büyük felâketi “gönül” denen bir ihsân-ı İlâhî’den gelir.

ŞEBÜSTERÎ :

- ✳ Gönül, sanki şu bütün âlemi kaplamış olan Arş’ın merkezi; gönül merkezdeki nokta gibi, Arş da onun çevresinde dönmektedir.

KEN’AN RİFAÎ :

- ✳ Bir gönlü memnun etmek kadar güzel ve bir gönlü kırmak kadar da kötü bir şey yoktur.
- ✳ Tarîkat, hakîkat ve mârifetten murâd, gönüldür. İnsan ya gönül sahibi olmalı ya da bir gönül sahibinin gönlüne girmelidir

PROF.DR.YAŞAR NURİ ÖZTÜRK :

- ✳ Gönülden habersiz bir din, oyalanma ve gaflettir.
- ✳ *Gönül*: gerçeği gören göz, erdiren öz, samimiyet, ölümsüzlük ve aşktır.
- ✳ Hırsların, kinlerin ve merhametsizliklerin paslatamadığı gönüller berraklıklarını, cömertlik şeklinde dışa vurmaktadırlar.
- ✳ Bilmiş olunuz ki, her cesedde bir kalb, her kalbde bir gönül vardır. Her gönülde bir sır, her sırda bir gizlilik ve her gizlilikte daha büyük bir gizlilik vardır. İşte ben, bu gizliliklerin gizlisindeyim.

- ✱ Allah size, şükredesiniz diye kulaklar, gözler ve gönül verdi.

LÂ-EDRÎ :

- ✱ Gönülde “*Rahman*” ism-i şerifinin tecellisi vardır, gönül Rahman ismine aynadır.
- ✱ Gönül ulvîyete, nefis süfliyete meyyâldir.
- ✱ Aklın sınırlarını aşan bilgiler, ancak gönül ile elde edilebilir.
- ✱ Akıl ilmin, gönül irfânın kaynağıdır.
- ✱ Gönül kırmamak, kimseden incinmemek ve kimseyi incitmemek.
- ✱ Gönül ehli kimselerin baş prensiplerindendir.
- ✱ Ayna nasıl ışığı aksettirirse, gönül de tevhîd sırrını, îman nûrunu yansıtır.
- ✱ Âriflerin sohbeti, gönüllere gıdadır.
- ✱ Ten’le gönül uyuşur ve ahenk içinde olursa, bundan hikmetler hâsıl olur.
- ✱ Beytullâh olan gönlüne, Ondan gayrısını ve Onun sevmediği şeyleri koyma.
- ✱ Gönül temizliği, ev ve beden temizliğinden çok daha önemli ve faydalıdır.
- ✱ Gönül kalesini, nefis işgâlinden kurtarmadıkça, asla hür ve huzûrlu olunmaz.
- ✱ Âb-ı hayat, gönül çeşmesinden akmaktadır.
- ✱ İnsanın hakîkatı gönlüdür. Gönlün hakîkatını, ulvîyetini, kıymet ve kadrini bilene “*gönül ehli*” denir.
- ✱ Ağaçtan düş, gönülünden düşme.

Gönül

- ✱ Gönül pınarı, Zemzem kuyusu gibi, asla eksilmez ve kurumaz. Bilgi tükenir, akıl bir hâdden sonra durur; bunlara güvenme. Akıl pınarını bırak da, gönül pınarı aramaya bak.
- ✱ İnanmayan gönül, kuşsuz kafese benzer.
- ✱ Gönül ehlinin sohbeti, en paslı gönülleri bile temizleyip açan bir anahtardır.
- ✱ Cahilin gönlü dünyaya, ârifin gönlü Allah'a bağlıdır.
- ✱ Gönlünü veremezsen, gönle ulaşamazsın.
- ✱ Bir kimse gönül sahibi olunca, Şeytan ona bir daha yaklaşamaz.
- ✱ Gönül, Allah'ın harika sarayı, kendi kudret eliyle yarattığı sır ve hikmetler âlemdir.
- ✱ Gönül bir mıknatistir ki, onun ma'nâ ve değerini bilenleri kendine çeker.
- ✱ Beden su ile, gönül gözyaşı ile temizlenir.
- ✱ Gönül ülkesi ancak, cihâd-ı ekber ile fethedilir.
- ✱ Gönül ehli, zahirî çirkinlikte batnî güzelliği ve her güzelde Hakk'ın cemâlini görür.
- ✱ Gönül arkadaşına mâlik olmak, büyük bir mazhariyettir. Kendine hemdem bulamayan gönül muzdariptir, kalabalık içinde dahi yalnız ve gariptir. Gönül arkadaşlığı, hayat arkadaşlığı kadar önemli ve lüzumludur.
- ✱ Bir gönül kapısını çalana, Allah'ın kapısı açılır.
- ✱ Ebedî açık olan dergâh, gönül dergâhıdır. O dergâha yol bulursan "Allah nerededir?" soru ve şüphesinden de kurtulursun.
- ✱ Gönülde "Rahman" ism-i şerifinin tecellisi vardır, gönül Rahman ismine aynadır.

İSMAİL HAKKI : (BURSEVÎ)

- ✽ Mekke'deki Kâ'be-i Muazzama'yı insanlar tavâf eder, Beyt-i Ma'mûru (gönülü) ise melekler tavâf eder.

HÜSEYİN AKKAYA :

- ✽ Sınırsız ve mutlak güzellik sahibi olan Allah, insanla gönül aracılığı ile irtibat kurar.

ŞEYH SÂDÎ :

- ✽ Kılıç kullanan bir yiğit bir kocakarının gönül dumanı kadar yıkım yapamaz.
- ✽ Gariplerin gönlünü inciten milletler, kısa zamanda helâk olurlar.
- ✽ Gönül, sır zindanıdır.
- ✽ Gönlü hoş edilen işçi, daha çok iş yapar.
- ✽ Dertli gönlün âhından sakının.
- ✽ Pâdişah'dan gönlü hoş olmayan asker, memleketin sınırlarını koruyamaz.
- ✽ Gönlünün gam çekmesini istemiyorsan, dertlilerin kalbini ıstırap zincirinden kurtarmalısın.
- ✽ Bir müştekinin gönül perişânlığı, bir pâdişahı tahtından indirir.
- ✽ Safvetçe gönlü zengin olanların kaftanın altında hırka vardır.
- ✽ Dost gönüllere sahip olmak, hazinelere sahip olmaktan daha iyidir.
- ✽ Gönlünün perişân olmasını istemiyorsan, perişân olanları gönülden çıkarma.

Gönül

- ✧ Toprağın altında iken gönlü diri olan bir ölü, gönlü ölü olarak yaşayan bir âlimden daha iyidir.
- ✧ Gönlü kırılanın sözü sert ve tesirli olur.
- ✧ El ve dilde mecâl kalmadığı zaman büyükler, yiğitliklerini gönül himmetiyle gösterirler.
- ✧ Evliyâ sırlarına vâkıf bir gönlün yanık bir nefesi, yetmiş kılıçtan ve teberden daha kuvvetlidir.
- ✧ Gönül sahipleri, küstâhların yüklerine katlanırlar.

İBRAHİM : (OĞLANLAR ŞEYHİ)

- ✧ Seyâhat, gönül seyâhatidir. Ziyâret ise, gönül kâ'besini ziyârettir.

MUHAMMED İKBÂL:

- ✧ Gönlünü zâhire bağlayan,bâtını göremez.
- ✧ İnsan bir avuç topraktan nasıl geliyor; gönül ve gönüldeki arzu sayesinde...
- ✧ Gönlün varken, lâmbaya ne hâcet?..
- ✧ Gönül, Allah'ın nûru ile aydınlanınca, sesleri renk olarak görebilir.
- ✧ Ehl-i dil meclislere olmuş güneş
Ehl-i dilin gönlü dolmuş güneş
- ✧ Mahsûl vermeyen bu toprağın içinden bir gönül çıkarsa, onu büyük bir ganimet bil.
- ✧ Kardeşlik makamı gönülde bulunduğu için, onun kökü de gönüldedir; su ve toprakta değil...
- ✧ Emperyâlizmin nûrsuz göğsünde gönül yoktur.

Özlü Sözler

- * Yaşamak ve çalışmak, toprağa gönül tohumu atmak demektir.
- * Garblıların gönülleri ölüdür.
- * Gönül nedir?..Renksiz, kokusuz, cihetsiz bir âlem...
- * Gönül, sâkin ve her an seyyârdır; gönül, hâl ve fikirlerin âlemdir.

SİNAN PAŞA:

- * Dil nedür, gine ehli bilür; anı bilen Hakk'ı bilür.
- * İnsan didikleri dildir. Bir avuç gil değüldür; âdem didikleri, gönüldür, bunu anlamayan küldür.

BEYİTLER

Özün bilmek saâdetdir
Gönül yapmak ibâdetdir

İbrahim Hakkı (Erzurumlu)

Bende olma nefsine, iki cihâna şâh iken
Hayftır büt-hâne kılmak kalbi, Beytullâh iken

Atâ

Sultan-ı aşk menzilidir dil medînesi
Halvet serây-ı sînedir anın hazînesi

Ali Çelebi

Akıl akıl olsaydı, ismi gönül olurdu.
Gönül, gönlü bulsaydı, bozkırlar gül olurdu.

Necib Fazıl Kısakürek

Günc-i aşk ile dil-i virânını mesrûr tut
Zâhirin virâne olsun bâtının ma'mûr tut

Necatî Efendi

Efendi rahm ile yaptın mı bir harâb gönül
Kurulma bâdi-i i'mâr beyt-i erham isen

İhsan (Hamamîzâde)

Yunus imdi sen Hakk'a er dün ü gün gönlün Hakk'a ver
Gönül gözü görmeyince hiç baş gözü görmeyiser

Yunus Emre

Fukarâ kalbine her kim dokuna
Dokuna sînesi Allah okuna

Yunus Emre

Gönül

Devlet sarâyı pek tîz olur âşiyân-ı bûm
Ehl-i dilin derûnunu vîran edenlerin

Nesîb Yusûf Dede

Dil-i câhilde olmaz nûr-i irfân
Ki nâdânın olur kalbi de nâdân

Muhammed Şâhî Bey

Gönül gönüldür, olsa da göğsünde bir kahbenin;
O'nu yıkan, gitmesin tavâfına Kâbe'nin.

Ö.Tuğrul İnançer

Kimseyi dil-teng-i âzâr etme sultanlık budur
Kalb-i mûru taht-gâh eyle Süleymanlık budur

Reşid Bey (Yeniçeri ağası-zâde)

Her makamın perde-i râzı enîn üstündedir
Sâye-i lutf-ı Hudâ kalb-i hazin üstündedir

Müslim Efendi

Tarik-i Hakk'a girdinse azimet râh-ı yabândır
Gönül şehrine erdinse ganimet hadd ü payândır

Zührî Ahmed Efendi

Bu dehr-i pîre-zenden geçmeyen Mevlâ'sını bilmez
Gönlü tevhîd ile pâk etmiyen takvâsını bilmez

Ârif Eren

Gönlünü pâk etmeyenler beyhûde ararlar Hakk'ı
İşlenmemiş tarlasına çiftçi tohum atar mı

Ârif Eren

Erenler meclisinde oturdum sofrasında
Gönlümün aynasında dü-cihân seyrân bana

Ârif Eren

Beyitler

İki söz ile ta'mir eylemek bir kalb-i vîrânı
Cenâb-ı Hâlik'in lûtfuna mazhar olsalar çok mudur?

Hasip Dürri

Her ki mir'ât-ı dilin sâf ü mücellâ eyler
Pertev-i nûr-ı Hudâ anda tecellâ eyler

Şanî (Şeyh Ramazan)

İn cihân hummest dil çun cuy-i âb
İn cihân höcrest-ü dil şehri-i ucâb

Açıklama: Bu âlem bir küptür, gönül ırmak; Bu âlem bir oda, gönül şehir-
dir.

Mevlâna

Mide ra buguzar u suy-i dil hırâm
Tâ ki bî-perde zi Hak âyet selâm

Açıklama : Mideyi bırak, gönül tarafına doğru salın; salın ki Hakk'dan sana
perdesiz selâm gelsin.

Mevlâna

Sahib-i dil âyine-i şeş rû şeved
Hak ezo der şeş cihet nazır büved

Açıklama : Gönül sahibi kimse, altı yüzlü aynadır: Allah, altı cihetden de o
aynadan bakmaktadır.

Mevlâna

Gönül Hak sırlarının hazinesidir
Gönül Allah cemâlinin aynasıdır

İbrahim Şahidî

Hâne-i kalbi yıkub sen dahi vîrân idegör
Kendüni vâsıl-ı gencîne-i irfân idegör

Cenânî

Gönül

Gönül ehline ilim âb-ı hayâtdır
Ten ehline ilim ölüm zehridir

İbrahim Şahidî

İlmihay-ı ehl-i dil hammâlşan
İlmihay-ı ehl-i ten ahmalşan

Açıklama : Gönül ehlinin ilimleri, sahibini taşır. Ten ehlinin ilimleri ise, sahibine yüküdür.

Mevlâna

Gönül ehline ilim, hakikat kapısını açar
Ten ehline ilim, gözüne perde olur.

Mevlâna

Ayine-i dil çün ki şud sâfi vü pâk
Nakşha bini burun ez âb u hâk

Açıklama : Gönül aynası temiz ve berrak oldu mu, su ve topraktan dışarı nakışlar görürsün.

Mevlâna

Kesr-i hâtır günehin ekberidür
Cümle-i ma'siyetün bed-teridür

Lâ-edrî

Eyle hâtırları ta'mîre şitâb
Eyleme Arş-ı İlâhî'yi harâb

Lâ-edrî

Bir lâtifedir gönülden söyleriz taliblere
Kalb-i mü'min beyt-i Yezdân'dır buyurdu Mustafâ

Gaybî

Gönüle gir kim "ve men dahale kâne emînâ"
Hakk'ın evidir ana giren emîn olur şehâ

Gaybî

Beyitler

Şol gönül ki yâd ide bunda iken ol aslını
Tiz irişür menziline oluban aşka süvar

Üftâde

Bir kenz-i hafîdürür gönül kim
Gelmez dile şerh ile beyânı

Murâdî

Münkesir olmuş gönüller mekândır bana demiş Hak
Ben bu yıkılmış gönlümü kasr u eyvâna vermezem

Nizamoğlu

Kâinatın bakma ulviyyât u süfliyyâtına
Cami'-i mecmu Arş-ı A'zam-ı dildir garaz

Nâbî

Beyt-i Hak'dır kalb-i mü'min yıkma asla gönlünü
Hakk'a yaklaşmak demektir gönle girmekten garaz

H.Şemsi Ergüneş

Gehî cânumda Mûsî gel münâcât eyle çık Tûr'a
Gehî gönlümde Îsî ol tavâf et beyt-i ma'murı

Nâmûsî

Sevdâ-yi cihânı koma gönlünde Hayâlî
Ol Kâ'be-i ulyâyı n'îçün mesken ider Lât

Hayâlî Bey

Cânâ iki âlemde mesrûr olayım dersin
İncitme gönül yıkma zulmeyleme sultânım

Müştâk Baba

Sen halîfe-zâde-i Hak'sın mükerremsin gönül
Âdem ol kim âdemiyyetdir müsemmâdan garaz

Müştâk Baba

Gönül

Ol zamân kim Kâ'be-i vaslın gönül etmiş tavâf
Eylemiş ol Ravzâ-i Rıdvân'da dâim avvâf

Müş tâk Baba

İlm ü hilmin hücrelidir gönlümüz
Aşk u cânın haclesidir gönlümüz

İbrahim Hakkı (Erzurumlu)

Nûru görmez ten gözü a'mâ gelir a'mâ gider
Gönlünü doldurmadan mişkât-ı zikrullah ile

Kemâlî Efendi

Âşık-ı müş tâk-ı didâr-ı cemâl-i Hak isen
Mü'minin kalbine gir bak manzar-ı Allah'dır

Şevki

Kâ'be'den maksûd-ı âlîdir gönüller birliği
Hem gönüller birliğinden âdemiyyet dirliği

Enis Behic Koryürek

O sofinin ki gönlü rızık gamı ile damgalıdır
Olanca feyz ve hakikat kapısı kendisine kapalıdır

Benan

Nuh'un gemisidir gönül;
Gir de bir gönüle kurtul.

Ertuğrul Seyhan

Yâ gönül ol Hazrete ermiş ola
Yâ erenlere gönül vermiş ola

Lâ-edrî

Ârifin gönlü şeh-i aşkın yüce eyvânıdır
Câhilin kalbi o sultânın derin zindânıdır

İbrahim Hakkı (Erzurumlu)

Beyitler

Cemâd iken nebât oldum ki buldum mertebe-i hayvan
Çü insan sûretin buldum dil oldu Ravza-i Rahman

İbrahim Hakkı (Erzurumlu)

Gönlünü pâkla gönül daire-yi Rahmân'dır
O gönüllerde ayân oldu Hudâ-yı a'zam

Kemâlî Efendi

Erbâb-ı dili gör ne taleb var ne emel var
Hak ile gelip Hakk'ı beyân eyledi gitti

Kemâlî Efendi

Olur müzdâd feyz-i âteşîn elbet hevâlardan
Gönül kuvvet bulur rencîde oldukça cefâlardan

Âsaf (Süleyman)

Nice bilinir bu gönül
Kim pâdişahlar ana kul

İbrahim Tennurî

Bir dil ki ola nâil-i dîdâr-ı hakîkat
Ferdâ elemi hasret-i cennet mi çeker

Âgâh Paşa

Gezme ey hâce beyâbânda olup hor u zelîl
Kâ'be-i ulyâ gönüldür gönlüne bul bir delîl

Zâtî Süleyman

Gönül incitme nigârın incinir
Ağlama rikkat-i yâre dokunur

Âdile Sultan

Yıkma dil hânesini sâhibi var
Belki ta'mîrine sen ol mecbûr

Âdile Sultan

Gönül

Dil nazargâh-ı Hudâ'dır varlıktan sil onu
Oldu çün sâfi derûnun bil gerek mestânelik

Âdile Sultan

Hak tecellî kılmağa dil hânesi ma'mûr gerek
Hâne halvet olmayınca neylesün şeyhüm bana

Âşık Yunus

Beyt-i dili eyle tavâf ilm-i ledün zemzemin iç
Nefsini zehb eyleyigör etmeğe bayrâm-ı ferah

Zâtî Süleyman

Dahi virâne kalbin ol bînasın eylesin muhkem
O zîra kenz-i Sultan'dır anı açmaya her miftâh

Zâtî Süleyman

Musaffâ kıl gönül âyînesin sa'y-i belîğ eyle
Tecellî-i cemâl ede sana her rûz u şeb Hazret

Zâtî Süleyman

Vücûdun gülşeni cânâ gönüldür
Sakın etme gül-i ra'nâyı zâyî

Zâtî Süleyman

Sivâdan pâk kıl dil sînede sultân değil mi
Gönül sandık-ı dürr-i Yezdân değil mi

Âdile Sultan

Gönlünü âyine-i izzet-i cânân etsin
Her kim isterse ola sırr-ı Hudâ'ya mahrem

Müşâtâk Baba

Gönlümüz beyt-i Hudâ'dır sînemiz mir'ât-ı Hakk
Hakk cemâlin görmek istersen basîret gözün aç

Müşâtâk Baba

Beyitler

Kelâmın lâubâli olmasın dergâh-ı Mevlâ'da
Lisânın zikr-i Hak kılsın gönül şehrini Tûr eyle
Müş tâk Baba

Yeter gaflet uyan Hak'dan ol âgâh
Uyanırsın olur isen dil- âgâh
Osman Bedreddin

Dervîşin seferi değildir ilden ile;
Dervîşin seferi hep gönülden gönüle
Ertuğrul Seyhan

Aşka inanmayan gönül cezbeye kanmayan gönül
Âteşe yanmayan gönül Hakk'a erer mi gayeti
Behced Yazar

Tut atalar sözün kalb-i selîm ol
Gönülden gönüle yol var demişler
Levnî

Kendini ellerden alçak âlemi yüksek tanı
Kalb-i dervîşân misâli hâk-i yeksân ol gönül
Kaşıkcı Ali Rıza Efendi

Kemlik ile kırıp kalb şişesini;
Dönüp ona dermân olsan fayda ne?...
Sümmânî

Dervîşlik dedikleri hırka ile tâc değil
Gönlün dervîş eyleyen hırkaya muntâc değil
Yunus Emre

Niçeye dek tavâf-ı Kâbe-i gil
Bir nefes it tavâf-ı Ka'be-i dil
Sinan Paşa

Gönül

Dil dahı bir hâne-i ma'mur-ı rûh
Kâbil-i işrâk-ı aks-i nûr-ı rûh

Sinan Paşa

Mahzen-i esrâr-ı Rabbânî dilün
Mazhar-ı envâr-ı Sübhânî dilün

Sinan Paşa

Gönül olmazsa aşk nereyi vatan yapar
Aşk olmaz ise gönül ne işe yarar

Azizüddin Neseî

Ulviyyâtın yaşandığı yerdir gönül
Sırr-ı Hakk'ın taşındığı yerdir gönül

Ertuğrul Seyhan

Kâ'be'den eşref tutulsa kalb-i insanî n'ola
Dest-i kudretle yapılmış suni-i Rabbânî'dir gönül

Aziz Mahmud Hüdayî

Sâf kıldınsa gönül âyinesin âb gibi
Görünür nûr-i ezel âbdan mentâb gibi

Usûlî

Başımla gönlümü edemedim eş;
Biri yüz yaşında, biri yirmibeş.

Celâl Sahir Erozan

Bedenin kıblesi Kâ'be'dir;
Ruhun yönelişi, kalbedir.

Ertuğrul Seyhan

Dikeninden çekinen ele gül vermezler;
Cân u baş vermeyene, zevk-i gönül vermezler

Lâ-edrî

Beyitler

Çirkinleşmez bedeni dünyâda bu ümmetin
Gönül çirkinleşmesin varsa akl ü himmetin

Mevlâna

Kalbini boş olarak, Cenâb-ı Hakk'a sun;
O, onu nûrla, aşkla, hikmetle doldursun.

Ertuğrul Seyhan

El gönüldür gönlü tutup eli ko
Sevgi suyu ile var sen seni yû

Gaybî

Mülk-i bî-pâyânına sığmaz O Hallâk-ı cihan
Mü'minin kalbinde lâkin lâne-i ulyâsı var

Mehmed Besim

Kanaatle devlettir el boşluğu
Beden rahatıdır gönül hoşluğu

İbrahim Hakkı

"Gönül ilmi" ulûm-i aklı hayretle unutmaktır
Marazla sıhhati devletle fakri birli tutmaktır

İbrahim Hakkı

Kimseye bâkî değildir milk-i devlet sim ü zer
Bir harâb olmuş gönlü tâmir etmektir hüner

Mustafa Fevzi Bin Numan

Sür çıkar gayrı gönülden tâ tecellî kıla Hak
Pâdişeh konmaz sarâya hâne ma'mûr olmadan

Şem'î

Gönül pâk olmayacak her ilelden
Ânı sanma ki Hakk'ın hânesidir

Hulûsî-i Darendevî

Gönül

Gönül kim sâf ola kibr ü riyâdan
Ana feyz erer elbet kibriyâdan

Seyyid Nizamoğlu

Bilirsen kendini oldun gönül mülk-i Süleyman'ı
Ser â ser mülküne fermân o yerin mîr ü mîrânı

Seyyid Nizamoğlu

Ehl-i imâna pâk-i gönüldür silâh
Zâhiri savm u salât bâtını nûr-i salâh

Gaybî Sun'ullah

Ey gönül anun evisin sende zuhûr eyledi Hak
Bahr-ı muhîr oldu adın hadd ü kenârın yok imiş

Nesîmî

İnkisâr-ı kalbe bâis olmamak elzem sana
Kalb-i mahzûn nazargâh-ı Hazret-i Settâr olur

Şemseddin Canpek

Tehî virâne sanma bu Nigâhî kalb-i mahzûnu
Dilim gencine-i Hak'dır zebânım seyf-i Hayder'dir

Nigâhî Baba

Yıkar bir günde neccâr ettiği bünyâdı bir yılda
Gücü ta'mîr-i dildir sehldir hâtır-şikenlikler

Mehmed Raşid

Bir görür mir'ât-ı dilde dost ile a'dâyı rind
Eylemez şikeste-hâtır yârı da ağyârı da

Ağâh Paşa

Münevverdir gönül nûr-i hüviyetten ki hikmetle
İfâzâ eyledi şems-i hakikat ayn-i a'yâne

Zekâyî (Ali)

Beyitler

Hudâ halk eyleyipdir levh-i mahfûz
Gönül var âdemîde Hakk'a melhûz

Fahhârî

Gel görüş herkes ile sabret cefâyâ kırma kalb
Sadese ehl-i dile hasretme Râşid ülfeti

Râşid Seyyid Ahmed Efendi

Gubâr-ı kîneden mir'ât-ı kalbin saf kıl Rifat
Bu çirkâb-ı fenâda kurtaram dersin kervânı

Rifat Halil Efendi

Akıl fikir gönül müsâvi olsa
Elverir bu lezzet bal ne lâzım

Sefil Necmi

Genc-i aşkın yeridir gönlüm evi yıkma anı
Kavle uy ki gencin yeri vîrânedürür

Nesîmî

Eblehân tâzim-i mescid mi kunend
Der harabî ehl-i dil cid mi kunend

***Açıklama :** Akıl kıt olanlar mescide saygı gösterirler de, gönül ehli olan velî-lerin gönül mescidinin kadrini bilmezler;onu yıkmaya çalışırlar.*

Mevlâna

Çünkü bildim mü'minin kalbinde Beytullah var
Niçin izzet etmedin ol evde ki Allah var

Nesîmî

Renk ü elvân-ı cihânla etme câna ittisâf
Sil gönülden gayr-ı fikrin eyle kendin sîne sâf

Şerafüddin Şuayb Efendi

Gönül

Görünür tabîş-i didâr gönülden gönüle
Berk urur pertev-i envâr gönülden gönüle

Şeyh Osman Şems

Muhteremdir bir gönül zira hakikî Kâ'be'dir
Bir gönül incinmesin bir Kâ'be virân olmasın

Namık Necîb Onur

Bina-yı ömri berbâd eyleme tekdâr-i hatırla
Gönül yap lûtf ile mamûr ü abâd olmak istersen

Mehmed Esad Muhlis Paşa

Duruş kazan ye yedir bir gönül ele getir
Yüz Kâ'be'den yeğrekdür bir gönül ziyareti

Yunus Emre

Gönül âyine-i vech-i Hudâ'dır
Ânın jengi nukuş-ı mâsivâdır

Esrâr Dede

Vîrâne sanıp girdim dil âlemin gezdim
Sad genc ile mâlâmâl vîrâneye aşk olsun

Seyyid Menmed Nesib

Yardın ayru könül mülki dürür sultânı yok
Mülk kim sultânı yok cismi dürür kim cânı yok

Ali Şîr Nevaî

Gönül âyinesi sâfidir ammâ
Temâşâ itmeğe sâhib-nazar yok

İshak Çelebi

Gönül yap zâhidâ beyt-i Hudâ'dır tâat istersen
Muhakkaktır ki bâd-î cenneti hâtır-şiken açmaz

Osman Sâhib

Beyitler

Münevverdir gönül nûr-i hüviyetten ki hikmetle
İfaza eyledi şems-i hakikat ayn-i a'yâne

Zekâyî (Ali)

Hudâ halk eyleyiptir levh-i mahfûz
Gönül var âdemîde Hakk'a melhûz

Fahhârî

Gel görüş herkes ile sabret cefâyâ kırma kalb
Sadece ehl-i dile hasretme Râşid ülfeti

Râşid Seyyid Ahmed Efendi

Gubâr-ı kîneden mir'ât-ı kalbin saf kıl Rifat
Bu çirkâb-ı fenâda kurtaram dersin kervânı

Rifat Halil Efendi

Akıl fikir gönül müsâvi olsa
Elverir bu lezzet bal ne lâzım

Sefil Necmi

Genc-i aşkın yeridir gönlüm evi yıkma anı
Kavle uy ki gencin yeri vîrâne dürür

Nesîmî

Gönülden gönüle yol gider derler
Onu sürmeğe bir hoşça can gerek

Dadaloğlu

Biz el ele verip Hakk'a gidelim
Gelin gönülleri tavâf edelim

Küncî

Sivâ kirini yuyalım gönüller bula saffet
Gönüller pası olubdur mü'mine büyük cinâyet

Kuddûsî

Gönül

Ey Husâmî onsekiz bin âlemin esrârına
Çünkü mazhar düştü gönlün geç bu hay ü hâyı ko
Husâmî

Temâşa etmiyen envâr-ı Hakk'ı vech-i âdemde
Gönül namında bir beyt-i muazzam olduğun bilmez
Ahmed Remzi Akyürek

Hamdülillah sofiyâ aldık müsemâmâdan haber
Zât-ı mazhardır gönül esmâya lüzum kalmadı
Askerî Muhammed Efendi

Gönül yapmak Halîl'im Kâ'be bünyâd etmeden yeğdir
Dil-i mahsûnu şâd etmek kul âzâd etmeden yeğdir
Halilî (Bursalı)

Kalb-i mü'min ki arş-ı Rahman'dır
Anı yıkmak ziyâde tuğyandır
Sinan Paşa

Yıkma bir kalbi çalış i'mara Beytullah'dır
Ânu isbât eylemişler Hazret-i Kur'ân ile
Murad Emrî

"Arş-ı Rahman" dedi Nebî gönüle
Çünkü gördü gönülde cândır söz
Nesîmî

Ey gönül anun evisin sende zuhûr eyledi Hakk
Bahr-i muhît oldu adın hadd ü kenârın yok imiş
Nesîmî

Gönül âyinesi meclâ-yı nûr-i feyz-i Mevlâ'dır
Anın çün kalbi erbâb-ı dilin sâf u mücellâdır
Sezâyî-i Gülşenî

Beyitler

Görünen sanma Niyâzi'nin heman sen mülkünü
Gönlü bir vîrânedir kim genc-i pinhân andadır
Niyâzi-i Mısırî

Gönül den gayr-ı Hakk'ı eyle fânî
Dilersen ola hayy-ı câvidânî
Divânî Mehmed Çelebi

Dil-i câhilde olmaz nûr-i irfân
Ki nâdânın olur kalbi de nâdân
Şahî (Okcuzâde Mehmed)

Gönül darlığı bu âleme gönül bağlamaktadır
Şikâyet ve gönül darlığı ma'rifet azlığındandır
Şeyh Ali Semerkandî

Kalbini hûrşid eden envâr-ı zikrullâh ile
Cebhe-i pîr-i felek rıf'atdan eyler iktibâs
İzzet Molla

Etme hevâ-yi gayre mahâl kalb-i akdesi
Esnâma mesken eyleme beyt-i mukaddesi
Usûlî

Hem kadeh hem bâde hem bir şûh sâkidir gönül
Ehl-i aşkın hâsılı sâhib-mezâkıdır gönül
Nef'î

Tûr-i aşka kılmadın nûr-ı hidâyetle urûc
Şâm-ı gamda cilve-i didâr umarsın ey gönül
Nev'î

Işk cârûbiyle gönlüm hânesin bend edeli
Hak "evimdir" didüğü me'vâyı bildim neydüğün
Yûsuf Sîneçâk

Gönül

Her kemâle mâlik ol ammâ ki hâlin sırr ola
Vâsıl-ı der-gâha vasl olsa gönüller lâl olur

Ahmed Remzi Akyürek

Yâ İlâhî bana benden olur
Dergâhından murâd dil olur

İsmail Hakkı Bursevî

Var ise dil mecmerinde ahker-i aşk-ı Hudâ
Bilmiş ol ey Şeyh Hakkı od u anber andadır

İsmail Hakkı Bursevî

Gönül bir câm zerdir anda feyz-i pâkdir kevser
Bu feyzin neşveyânı zinde-dildir tâ dem-i mâhşer

İsmail Hakkı Bursevî

Aşk-ı dilberdir gönül şehrini mâ'mûr eyleyen
Âlem içre intizâm olmazdı sultân olmasa

Necatî Beğ

Sana tîşe çeken bed-kîşe ma'den gibi zerler ver
Gönül zahm urana cevherler isâr edici kân ol

Hayâlî

Garaz asnamını dil Kâ'be'sinden tâ ki dûr ettim
Gönülde mihr ü mâha fer verir nûr-ı safâ buldum

Hayâlî

Gönlümü tâ kim gam-ı dilberle ettim âşinâ
Bir gedâyı âleme gûyâ sultân eyledim

Hayâlî

Gönlünü hurrem tutanlar lezzet-i dünyâ ile
Benzer ol etfale kim şâdan olur helvâ ile

Hayâlî

Beyitler

Gönül ehlinin murâdı, Cenâb-ı Hakk'a vuslât
Ten ehliyse, arar durur, aylar gibi ahlat

Ertuğrul Seyhan

Dışı bırak da öze gel;
Tenden geç, gönüle yönel.

Ertuğrul Seyhan

Deryâ-dil olanlarda ara gevher-i aşkı
Her dilde bulunmaz dürr-i nâyab-ı mahabbet

Faiz (Edirneli)

Serîr-i Lîmaallah'dır bu gönül didüğün dergâh
Tavâf-ı Kâ'be'ye sa'y iden anı yoklasun her gâh

Bükâî

Bende olma nefsine iki cihâna şâh iken
Hayftır büt-hâne kılmak kalbi Beytullâh iken

Atâ

Beytü'l-hazen dedikleri bu Kâ'be-i dilin
Mîzâbı dîde kisvesi baht-ı siyâhımız

Âtîf

Derûn-ı ehl-i devlette bulunmaz gevher-i irfân
Fenâ erbâbının gir gönlüne kân görmek istersen

Âsım (Küçük Çelebizâde)

Benim cânım bahîl olma kerîm ol
Gönül yap bir gönül yıkma halîm ol

İbrahim Hakkı (Erzurumlu)

O dil kim sâgar-ı bî-reng-i sahbâ-yı hakâ'ikdur
Anı leb-rîz-i çirk-âb-ı mecâz etmek ne lâyıkdur

Nâbî

Gönül

Sanma âsâyîş-i dil zâr u hazîn olmadadır
Âfiyet künc-i tevekkülde mukîm olmadadır

Nâbî

Dil Arş-ı İlâhîdür anı eyleme tahrîb
Dest-i beşer ol hâneyi termîm olmadadır

Nâbî

Ey hayat-ı âşıkân der murdegî
Dil neyabi çuzki der dil burdegî

***Açıklama :** Âşıkların hayatı, ölmektir. Ölmedikçe gönül bulamazsın. Varlığından geçmedikçe, gönül sahibi olamazsın.*

Mevlâna

Gönlünü âyine-i izzet-i cânân etsin
Her kim isterse ola sırr-ı Hudâ'ya mahrem

Müşâtâk Baba

Bir gönül alur isen yüzüne varmış kimidir
Bir gönül yıkar isen yüz Mekke vîrândır bugün

Hatâyî

Nûr-i irfân ile keşfet anla nefsin hilesin
Kıl sefer mülk-i derûne eyle dil beytin tavâf

Şerefüddin Şuayb

Ârif isen ey tâlib-i Hak sen seni anla
Gencine-i mahfiye mahâldir dîl-i virân

Sami

Baş gözü yalnız fiili görür;
Gönül gözüyse Fâili görür.

Ertuğrul Seyhan

Beyitler

Değme bir hor u hakîre hor deyû kılma nazar
Kalbinin bir gûşesinde Arş-ı Rahmân gizlidir

İsmail Ma'sûkî

Mahvolmayınca çirk-i sivâ kalb olur mu sâf
Safvet gelir mi bir suya tâ kim durulmasa

Muhammed Münib Efendi

Cebi boş gönlü dolu olmayan kişi
Her şeyden geçmenin tâdını ne bilir

Ömer Hayyam

Yağma edersen varlığın
Gider gönülden darlığın

Niyazî-i Mısırî

Ne felekde bulunur ve ne de melekde var
İnsanların kalbinin içinde bulunanlar

İ.Hakkı Erzurumlu

Gönül yıkmak harâb etmek gibidir Beyt-i ma'mûru
Veliy yapmak hezârân Kâ'be bünyâd etmeden yeğdir

İbn-i Kemâl

Ehl-i dildir diyemem sînesi sâf olmayana
Ehl-i dil birbirîni bilmemek insâf değil

Nef'i

Sen hemân levh-i dili âyîne-veş sâf idegör
Bir andâ sûret-i dîdâr kendin gösterir

İsmail Âsım Efendi (Şeyhülislâm)

Ne kat'ı rütbe-i ulyâ ne cem'-mâl iledir
Felekde ehl-i dilin rıf'âtı kemâl iledir

Mustafa Âsım Çelebi

Gönül

Deryâ-dil olanlarda arâ gevher-i aşkı
Her dilde bulunmaz dürr-i nâyâb-ı mahabbet

Abdürrahîm Fâiz

Bil, dîl-i virânda saklıdır kenz-i mahfi;
Dil bilinmeyince, bilinmez fih-i ma'fi.

Ertuğrul Seyhan

Kalb-i kâmilde meyl-i mâl olmaz
Mâ'il-i mâlda kemâl olmaz

Cevrî

Kalb-i insan azamet Hâlıkının hânesidir
Kalbe nisbet Arş-ı A'zam mercimek dânesidir

Abdülhay

Bir avuç hâke salıp feyz-i muhabbet pertevin
Sıgmaz etti aşk ile kalbin bu âlem dârına

İsmail Hakkı (Bursevî)

Yûnus Emre'm oldu fakîr ecel kisvesini dokur
Gönül kitâbından okur eline kalem almadı

Yunus Emre

Sırr-ı Hakk'ın cilvegâhıdır gönül
Dildürür o nûra mir'ât-ı safâ

İsmail Hakkı (Bursevî)

Yaptığında yazmış İbrahim-i Âzer Kâ'be'ye
Yap gönül, varmak dilersen ey birâder Kâ'be'ye

Hayâlî Bey

Gönül âşıklara taht-ı Süleymân-ı hakikattir
Bu devlet var iken şol devlet-i şâhânı ne'ylerler

İsmail Hakkı (Bursevî)

Beyitler

Beyt-i ma'mûr-ı felek yâkut-ı ahmerden ise
Sun'-i Hak dil kâbesin pür-nûr-ı Rahman eyledi
İsmail Hakkı (Bursevî)

Sırr-ı âdem ruh-ı âlemdir gönül
Sır kelâma levh-i mahremdir gönül

Kenzî

Kâinâtun bakma ulviyyât u süfliyyâtına
Câmi'-i mecmu' Arş-ı A'zam-ı dildür garaz

Nâbî

O dil kim sâgar-ı bî-reng-i sahbâ-yı hakâikdur
Anı leb-rîz-i çirk-âb-ı mecâz etmek ne lâıykdur

Nâbî

Eyle hâtırları ta'mîre şitâb
Eyleme "Arş-ı İlâhî" yi harâb

Nâbî

Merd isen mâlını ta'mîr-i kulûba sarf et
Şöhret ü şân u şükûha telef olmakdan ise

Nâbî

Gönül âyine-i vech-i Hudâ'dır
Anın jengi nukûş-ı mâsivâdır

Esrâr Dede

Dokunma hâtır-âzar olma incitme dil-i mûru
Serîr-i adl u dâd üzre Süleymân olmak istersen

Yârî

Kalb-i mü'mindir muhakkak arş-a'lâdan garaz
Vech-i Barî görmedir rûy-i tecellâdan garaz

Şafiî (Hüseyn)

Gönül

Kalb-i mü'min didi Fahr-ı Enbiyâ
Kâ'be-i tahkîk odur eyle tavâf

Şafiî (Hüseyn)

Âkıl isen bu cihâna virme dil
Gönli bir ma'mûre vir k'olmaz harâb

Şâhî (Şehzâde Bayezid)

Meğer bir gönül iletesin ana yohsa
Hakîr tuhfedurur ol eşikte canla baş

İbrahim (Oğlanlar Şeyhi)

Yakma gönlün hânesini anda senden gayrı yok
Ey Halîl'üm Kâ'bedür ol sanma Âzer deyrîdür

Şâhî (Şehzâde Bayezid)

Katresinde niçe ummân gizlidür dil bahrinün
Hâsılı dürr-i hakîkatdür o deryâdan garaz

Abdülahad Nûri

Gönül mâsivâdan kim hâlis oldu
Ânı Hak kendüzine hâne eyler

Ahmed Sarban

Kâbe ve beytü'l-mukaddesdir bu gönlüm hanesi
Sûretim nakşın görüb sanman beni büthâneyim

Ahmed Sarban

Yâr didârın görürsün pâk olursan ey gönül
Bil sen ol âyinesin dilberdir onda cilveger

Ahmed Sarban

DÖRTLÜKLER

Sorun bana aklı eren
Gönül mü yeğ Kâ'be mi yeğ
Ben eydürem gönül yeğdir
Gönüldür Hakk'ın durağı

Yunus Emre

Çalış kazan ye yedir
Bir gönül ele getir
Yüz Kâ'be'den yeğrekdir
Bir gönül ziyareti

Yunus Emre

Söz ile bir kalbe doğmaz ledünnî
Bütün a'zâları dil olmayınca
Nefs-i emmârenin bilinmez fenni
Gönül şehri bahr-ı Nil olmayınca

Sâlih Baba

Can gözü onu gördü
Dil ondan haber verdi
Can içinde oturdu
Gönlümü Arş eyledi

Yunus Emre

Darulup kendini sıkma Seyrânî
Rızâ-yı Bârî'den çıkma Seyrânî
Gönül beytullah'dır yıkma Seyrânî
Elden gelir ise imâret eyle

Âşık Seyrânî

Gönül

Atma miskin kalbine taş anda mihmân eğleşir
Sırr-ı Yezdân iklimidir Şâh-ı Sultân eyleşir
Kalbgâh Beyt-i Hudâ'dır yıkıp virân eyleme
Hem nazargâh-ı Hudâ'dır günde mihmân eğleşir

Âşık Celâli

Gizleme gel sen seni kimden kaçarsın ey gönül
Akl-ı küll sensin gönül Levlâk senin şânındadır
Gâhî yerde gâh semâlarda uçarsın ey gönül
Akl-ı küll sensin gönül Levlâk senin şânındadır
Her ne var a'lâ vü esfel cümle dîvânındadır

Sâlih Baba

Dil-i insan-ı dânâ hizmetinde pâsbân oldum
Gönül sîmurg-ı ankasına kalbde âşiyân oldum

Gönül âyînesin pâk eyledim gayrın hayâlinden
Tecelli eyledi Hak zâhir oldu ben nihân oldum

İbrahim (Aksarayî)

Tavâf-ı haccın ey dilber sevâbı gerçi a'lâdır
Velî gönül tavâf etmek bilesin andan a'lâdır

Gel ey Hak isteyen tâlib murâda ermek istersen
Gönülde iste kim gönül makam-ı sırr-ı Mevlâ'dır

Hüseynî

Gel sen ABDULLAH çü geldin bu fenâ bâzarına
Yokluğa sat kendünü bakma cihân gülzârına
Tut mücellâ kalbini mazhar ola envârına
Ey HÜSÂMÎ onsekiz bin âlemin esrârına
Çün mazhar düştü gönlün geç bu hây u hâyı ko

Abdullah (Sarı)

Dörtlükler

Eğer sen ilm ile âkıl isen bâb-ı şerîatte
Sakın bir kimsenin beyt-i dilin yıkma tarîkatte
Neler vardır ki bilmezsin bu ahkâm-ı hakîkatte
Hudâ mü'minlerin kalbindedir yok kasrı cennette

Gedâyî

Gönül bir Kâ'be'dir onu yıkarsan
Bir daha yapılmaz ele yazıktır
Eğer incitip de dostu kırarsan
Sevgi hicran olur dile yazıktır

Serdarî (Binali İnci)

Gönül kim cism-i insanda nihândır
Serâser nüshâ-i kevn ü mekândır
Ne kim vardır cihânda cânda mevcûd
Velî dil bî-cihât ü bî-nişândır

Ârifî (Hüseyin Çelebi)

Aşk ile eden kalbi sivâdan tecrîd
Şevk ile eder zevk-i derûnu câvîd
Her lâhze şühûd ile olan kalbi sâf
Sırrında eder Zât-ı Hudâ'yı tevhîd

Enis (Recep Dede)

Herkesde gönül olduğun inkâr ederim
Âşıklığı hod gönlüme iksâr ederim
Bir dil ki cefâ-yı yâr ile zâr değil
Billâh ana dil demeğe âr ederim

Esrâr (Dede)

Gül kokusu Muhammed'in teridir
Gönlü sâf olanlar Hakk'ın yâridir
Âşık ma'sûkun ber-güzârıdır
Sevdâlar nasîbler nûrlar saçılır

Kul Himmet

Gönül

Gönül Hakk'a ulaşmazsa
Gaflet deryâsın aşmazsa
Sevgi yağmuru düşmezse
Kalb tarlası kurak olur

Zeynep Arıcan

Mekteb-i irfâna gir oku bu dersi
Hayâlden geç rüyâya etme kanaat
Cem olmuştur orada Âyete'l-kürsi
Yeter ki sen gönlünden masivâyı at

Niyâzi Demiröz

Hakk'ın esrârına vâkıf olanlar
Ledünnî dersinden okur kitâbı
Kenz-i Lâ-yefnâ'yı dilde bulanlar
Sekâhum câmindan içer şarâbı

Âşık Ferkî

Dil zevrakını zevk ile deryâlara saldı
Gavvâs oluben aşk ile bahrına daldı
Bu dürr ü cevâhir sözünün kânını buldu
Oldu bu gönül şevk ile bülbül gibi şeydâ

Muhyî

Görünce âyine-î neşvesinde Lâhût'u
Kemâl-i vecd ile kurbân olur gönül gönüle
Yeter hikâyet-i hâlât-ı Şems ü Mevlânâ
Ne rütbe mihr-i dırâşân olur gönül gönüle

Yahya Kemâl Beyatlı

Gönül dedi: Ben neyim ki bir damla sadece
Ben nerde görmediğim koca deniz nerde
Böyle diyen gönül denize kavuşunca
Baktı kendinden başka şey yok görünürde

Ömer Hayyam

Dörtlükler

Karar etmez gönül Sultân'dan ayru
Nitekim sûret olmaz cândan ayru
Mahabbet cezbesin tuyan gönüller
Ki bir dem olımağlar andan ayru

Kasım

Yüz hâne eğer taâtle âbâd eylesen
Eş olamaz ona ki bir gönül şâd eylesen
Bir âzâdı lûtf ile bende eylemen
Daha iyidir bin köle âzâd eylesen

Alâuddevle Simnânî

Gel gönül mülküne bir nazar eyle
Muhabbet arzeder hallerimiz var
Ayn-ı cemde bugün aşk-ı yâr ile
Hakk'a doğru gider yollarımız var

Derun Abdal

Müminin Kâbesi gönül evidir
Kudret hazinesi Hakk'ın yeridir
Pîrim cansız duvarları yürütür
Balım Sultan gibi ballarımız var

Derun Abdal

Gönül bir deryâdır dolar eksilmez
Değme bir gönüle güher konulmaz
Bu bir gizli sırdır kimseler bilmez
Musâ-i Kâzım'ı sevdim okurum

Derun Abdal

Mürşidinin nasihatın tutmayan
Gönülcüğün musâhibe katmayan
Arıtıp kalb evin temiz etmeyen
Çiğ yerlerde tohum bitmez ebkemdür

Pîr Sultan Abdal

Gönül

Erenler yanında bu ne dâvadır
Benden sana emânet değme gönle
Müminin gönülü Hakk'ın evidir
Benden sana emânet değme gönle

Pir Sultan Abdal

Gönlümü gönderdim ede gele Hak
Gönül gönül ile Hakk'ı bulacak
Hakk'ın divânına doğru varacak
Yolum var neyleyim dünyâ malını

Pir Sultan Abdal

Gönül aynasını sofu
Edegör kalbi safı
Açılır sana bir kapı
Âyan olur Cemâlullâh

Şems-i Tebrizî

Ârifin gâh dolunduğu
Gâh gönülde bulunduğu
Gönlü inkâr ile dolan
Münkirlere gümân olur

İbrahim (Aksarayî)

İnkârı gönülde gider
Budur Hak'tan doğru haber
Her gevher gönülde biter
Gönül ne özge kân olur

İbrahim (Aksarayî)

Gönül mir'âtını sofî mücellâ etsen olmaz mı
Cemâl-ı yâri bu yüzden temâşâ etsen olmaz mı
N'ola vahdetle mâ'mûr eyleyüb dil tahtını sen de
Bu gönlün Bedriyâ Arş-ı Muallâ etsen olmaz mı

Osman Bedreddîn

Dörtlükler

Benliğin terk edip kalmaya riyâ
Kibr ile hasedden geçip dâimâ
Bir gönül yıkmagil sen de tâlibâ
İstersen olasın insan dediler

Sükûtî (Şeyh)

Ham ervah her yerde var yığın yığın
Nedir onlarla verip aldığın
Uzlete mâil olan gönlüne sığın
Cihân gönül kadar geniş değildir

Rıza Tevfik (Filozof)

Âlem baştan başa bir seyrangâhtır
Gir gönül şehrine gör ne dergâhtır
Bir gizlice sırdır kudretullâhtır
Yazılmış defter ü divândan aldım

Hatayi (Anadolulu)

Her şey nakış kâinat bir gergeftir.
Nakışta Nakkaş'ı görmek hedeftir.
Elbet öz önemli görünüş değil;
Gönül inci, vücûd ise sedeftir.

Cevdet Aslangül

Söylemem derdimi hemderdim olan âha bile
Belki sînemdeki şu nâle-i cangâha bile
Kendini bî-şüphe bilür râz-ı derûnun yoksa
Ehl-i dil söyleyemez derdini âgâha bile

Saîd (Hızır-Zâde)

Âşıklar uyumaz gece sen hem uyuma kim
Gönlün gözüne görüne Cânân gecelerde
Dil beyt-i Hûdâ'dır ânı pâk eyle sivâdan
Kasrına nüzûl eyler o Sultân gecelerde

İbrahim Hakkı (Erzurumlu)

Gönül

Gönül virânesin Yârâb
Kemâl-i fazlın ile yap
Eyledin zâtını matlâb
Gönül eğlenmez eğlenmez

Hüdâyî

Gönül ki cilve-gehidir Cemâl-i Ma'sûkun
Gayûrdur kona mı gayriyi götürmeyicek
Eğerçi sırça-sarây olsa kalbin ey ârif
Şeh âna girmez oturmaz silip süpürmeyicek

Necati Beğ

Kimisi bezirgân kimisi esnaf
Kimisi tîre-dil kimi sîne-sâf
Gönül Beytullah'dır gir eyle tavâf
Gönül alanların gönlü şâd olur

Mestî

Ben geldim sevi için
Gönüller dost avı için
Ben gelmedim dâvi için
Gönüller yapmağa geldim

Yunus Emre

Dünyâda saâdet dolu bir yer arayan
Can mülkünü cânanla berâber arayan
Hergün yeni baştan doğar amma yalnız
Vahdetde bulur gönlüne rehber arayan

Azmi Güleç

Yarabbi bu gönül gözünü binâ eyle
Mir'ât-ı dilî pâk ve mücellâ eyle
Zikrinle senin şükrün edip vird-i zeban
Dil-i bülbülünü hamdine güyâ eyle

Muhammed Ma'ruf Efendi

Dörtlükler

Evler yıkılır, köyler olur hâk ile yeksan;
Vîran yeri, birkaç yıla varmaz, onarırlar.
Yalnız şu gönülmülkü harâb olmaya görsün;
Tâmîre yetişmez onu dünyâda asırlar.

Faruk Nafiz Çamlıbel

Ârif ol nefsini bil, gönlüne bak, kendini gör;
Sonra Allah'ını bilmek sana âsan olsun.
Başka yerde arama Hakk'ı, gönül Hak evidir;
Kendine gel ki, o Hak sende nümâyân olsun

Sadık Vîcdanî

Bahar eyyâmıdır, gülşen-i meyhâneye gel.
Terk ile eyvânı, biraz da virâneye gel.
Uzaklara gitme ey dost, Beytullâh gönüldür;
Hâc ise maksadın, durma hiç, bu hâneye gel.

Ertuğrul Seyhan

Çün seni insân edüb gör kim ne ihsan etdi Hak
Cân ile aşkı verüb kim gör ne umman etdi Hak
Onsekiz bin âlemi gönlünde pinhan etdi Hak
Gel temâşâ et vücûdun kim ne sultan etdi Hak

Nidaî

Oldukca gönülde zerre gird-i vücûd
Ol beyte nüzûl ider mi Rabb-i Vedûd
Zengâr-ı ta'ayyüni gönülde ref'it
Kıl saykal-ı ma'rifetle mir'ât-ı şuhûd

Muhammed Nazmî

Harâbeler içinde, beyt-i ma'mûrdur gönül.
Nefs gamla ma'lûl iken, dâim mesrûrdur gönül.
Hazret-i Süleyman'a, fâ'ik bir mûrdur gönül.
Hiçtir ziyâ-yı hûrşîd, nûr alâ nûrdur gönül.

Ertuğrul Seyhan

Gönül

Dil bedest averd-geh Hacc-ı Ekber-est
Ez hezarân Kâ'be yek dîl bihter-est
Kâ'be bünyâd-ı Halîl-i Azer-est
Dîl nazârgâh-ı Celîl-i ekber-est

Açıklama : Kâmil bir gönül kazanmak, bir gönüllü tavâf etmek, Mekke'deki Kâ'be'yi bin defa tavâf etmekten daha yeğdir. Çünkü Kâ'be, Âzer oğlu Halîl İbrahim tarafından inşâ edilmiştir. Halbuki, İlâhî nazar yeri olan gönül, Allah'ın eseridir.

Mevlânâ

Tabîb ister bu yâreyi yarmaya
Zahm-i aşkın merhemini sarmaya
Kudretin yok ise Beyt'e varmaya
Gönül Beytullah'dır ziyâret eyle

Seyrânî

Kalb bir binadır ki bünyâd-ı Hudâ
Öfke ile yıkma yapması güçtür
Anda mevcûd dürür bütün üftâde
Açma peçesini örtmesi güçtür

Âşık Hicrânî

Susuz kalmışların sen, pınarı ol kızım.
İftiharımızın hep, medârı ol kızım.
Okuyorsun, yakında, mimar olacaksın;
Herşeyden önce, gönül mimarı ol kızım.

Ertuğrul Seyhan

Gönül bir ulu şehirdir
Rızasız lokma zehirdir
Tâlîp yiyemez küfürdür
Hak iyesi haklar bizi

Pir Sultan Abdal

Dörtlükler

Bî-vefâ dünyâdan usandı gönül
Yok dedi dünyâyı yok sandı gönül
Düştü aşkın oduna yandı gönül
Vahdet'in kand-âbına kandı gönül

Nesîmî

Aşk şebneminde âdemin toprağı gül oldu
Yüz fitne karışıklık dünyâda hâsıl oldu
Aşk neşterini ruh damarına vurdular
Bir damla kan damladı onun adı GÖNÜL oldu

Sadreddin Konevî

Şüphesiz her damlada okyanûs gizlidir.
Beyaz bir yumurtada bir tavûs gizlidir.
Gizli bir hazinedir her insanın gönlü;
Umulmadık gönülde bir YUNÛS gizlidir.

Ertuğrul Seyhan

Kible gönüldedir Hakk'a tapanlar
Kâ'be yapmış olur gönül yapanlar
İkrar verip pîr eteğin öpenler
Deli berdûş efe külhan dinlemez

Âşık Eminî

İsteyen rızayı, bir gönül alır.
Arayanlar her dem Mevlâ'yı bulur
Bir Kâ'be yapmakla beraber olur
KÂMİL makbuliyet ne zaman olur

Kâmilî

Bu harabât içre kim hâk ile yeksândır gönül
Lîk bir ma'mûre-i irfâna sultândır gönül
Akseder mir'ât-veş levhinde eşkâl-i sûver
Kâinat içre muallâ Arş-ı Rahmân'dır gönül

Atâullah Mehmed Efendi

Gönül

Aşk imamdır bize gönül cemaât
Kiblemiz Dost yüzü dâimdir salât
Gönül secde kılar Dost mihrabına
Yüzün yere vurup kılar münacaât

Yunus Emre

Cehl ile me'lûf olan kalb dâim âteş-gâhdır
Âteşi gülzâr eden tevhîd-i İllallâhdır
Olmayan tevhîtden âgâh şüphesiz gümrâhdır
Hakk'ı tevhîd eyleyen kalb Hakk'a beytullâhdır

Ken'an Rifaî

Görinür sende nukûş-i dü cihân
Viricek âyine-i kalbe cilâ
Kalbdır Kâ'be-i maksûda harem
Leyk şol kalb ki ola anda safâ

Ârifi

Hak yapduğı Beytullâh'ı
Sen yıkarsın aslı nedür
Emre âsî mühmel iken
İremezsın ışıklığa

Abdülvehhâb

Gönlini ma'mur idendür zinde-dil
Mürde-diller düşmeni Mevlâ'yımış
Sırça gibi sınsa gönül bilmez ol
Gönüli âkıl niçün sıyaymış

Ak Şemşeddin

Her bahçede ot olur da, gül olmaz.
Gül bulunmayan yerde bülbül olmaz.
Gönül, Allah'ın lûtfu, inâyeti;
Her "âdemim" diyende, gönül olmaz.

Ertuğrul Seyhan

Dörtlükler

Şeydâ bülbülle gonca güldür bu gönül
Âşıklara en büyük ödüldür bu gönül
Hem bâde sunan hem sunulan hem içilen
Ham maddesi aşk olan gönüldür bu gönül

Fuat Bayramoğlu

Bu âlemde uymaz gönül gönüle
Her gönülde gûna gûna hal olur
Eğer âkıl isen değme gönüle
Gönüle dokunan pâyimal olur

Figanî

Gövdeler, varsa, gönüllerden alır cevherini.
Yürek olmazsa, bilekler çekemez hançerini.
Kahramansız yaşamak kahrına mahkûmdurlar;
Kaybeden zümreler, Allah'ını, Peygamber'ini

Faruk Nafiz Çamlıbel

O mâbette kâlb gözünden akan yaşlar görünmez.
Elem, keder, çaresizlik, o mâbette barınmaz.
Gönül kiri, beden kiri gibi suyla arınmaz;
Gönül nasıl yıkanırımı, görüversen olmaz mı?..

Cengiz Numanoglu

Şu dünya denilen mal-mülk harmanı,
Bir kıvılcım ile kül olur gider.
Gönül ateşinin külü dumanı,
Yedi kat cennete yol olur gider.

Cengiz Numanoglu

Gönüldür menba'-ı sırr-ı ilâhî
Gönüldür matla-ı nûr-ı ilâhî
Gönüldür HAKKIYÂ emr-i ilâhî
Dil ehli ol dil ehli ol dil ehli

İsmail Hakkı (Bursevî)

Gönül

Sırr-ı Hakk'a bu cesed dârü'l-mülk
Kalb-i ârif dahî Haremdir ona
Hangi dil kim bu sırra etti duhûl
Kâ'be onu ziyâret etti şehâ

İsmail Hakkı (Bursevî)

Ya gönül ol Hazrete ermiş gerek
Ya erenlere gönül virmiş gerek
Gör senin gönlün bulardan hangidir
Bu ikiden gayri gönül sankıdır

Gaybî

Gönül tavâf etmeden, "hâcı oldum" deme.
Bir gönüle girmeden, "Dostu buldum" deme.
Nefsini ârif olmak gerekir evvelâ;
Sen nefsini bilmeden, "Hakk'ı bildim" deme.

Ertuğrul Seyhan

Evvel emirde, aşk şarâbı içmek gerek.
Şekvâ etmeden, çok çileler çekmek gerek.
Gönül sâhibi olmak kolay değil dostum;
Feleğin âteş çemberinden geçmek gerek.

Ertuğrul Seyhan

Gerçeği bulmaya kafa yormalı
İmanla taâtla Hakk'a varmalı
Gönül ile nefsi ayırmak gerek
Gönlü kırmamalı nefsi kırmalı

Kul Sadi

Her muradın sende iste hoşluğu bul ey gönül
İçeri gel âleminde padişah ol ey gönül
Derd-i aşk-ı Hakk'a yanıp ol ana kul ey gönül
Aşk-ı Hak'dan gayrı bir şey etme me'mul ey gönül

İbrahim Hakkı Erzurumlu

Dörtlükler

Gönül hem cân, hem cânândır. Gönül dürr ü mercândır.
Gönül yazısız Kur'ân'dır. Gönül sırr-ı Sübhân'dır.
Gönül tende bî-nişândır. Gönül darü'l-emândır.
Gel sen de gir bir gönüle; tam girecek zamândır.

Ertuğrul Seyhan

Merhamet yaraşır gönül köşküne
Uzat elin darda kalan düşküne
Âlemleri Yaratan'ın aşkına
Hor görme kimseyi affedici ol

Âşık Eminî

◀Kızım Aytül'e▶

MUHAMMED İKBÂL :

Yaratılışımızda ateş ve yangı gönüldendir
Toprağın uyanıklığı ve uykusu gönüldendir
Vücûd, gönlün ölümünden dolayı değişiyor
Onun mesâmelerinde ter, kan oluyor
Gönül fesât görünce, vücûd, hiçbir şey değildir
Sen gözünü gönle bağla, gönülden başka şeyle meşgûl olma.
Asya bir su ve toprak heykelidir
Efgan milleti onun içinde gönüldür
Onun fesâdından, Asya'nın fesâdı çıkıyor
Onun açılması, Asya'nın açılmasıdır
Gönüller hür ise, vücûd da hürdür
Yoksa vücûd, rüzgârın önünde saman çöpüdür
Gönül, vücûd gibi âyinlere bağlıdır
Gönül, kinden ötürü, ölü; dinden ötürü diridir
Dinin kudreti vahdettedir
Vahdet, görünür hâle gelince, millettir

MÜŞTÂK BABA :

El-medet, el-medet... Ey âşık-ı divâne vü ferzâne vü mestâne gönül; cehd kıl, sen seni fehmeyle ki sen, Tûr-i tecellâ-yı Hu-

Gönül

dâ'sın. Dahi hem maşrık-ı envâr gönül, mağrib-i akmâr gönül, mahzen-i esrâr gönül, ma'den-i âsâr gönül... Maksad-ı Aksa... Sensin âyine-i dîdâr-ı İlâhî. Sana sen eyle nazar; şerrini gider, dinle haber, çekme keder, hâb yeter...

Ah gönül, bir kez ol agâh gönül, ey yüce dergâh gönül, taht-ı şehinşâh gönül, sendedir Allah gönül... Matlâb-ı a'lâ...

Gönül bir zaman mecnûn olup zâr-i serasîme perakende perişân gönül, vâlehu hayrân gönül, hasta-i hicrân gönül, dîdesi giryân gönül... Ağlaya ağlaya âfâkı dolaşdın, nice bin reнге bulaşdın, âkibet aşka sataşdın, hele Leylâ'ya ulaşdın; gözün aç, ey dil-i şeydâ...

Ey gönül, Hazret-i Cânân'ı seversen gözün aç bak gönül; sahibü'l-eşfak gönül, hem dem-i uşşak gönül, mahrem-i Müştâk gönül, âşık-ı Hallak gönül... Sendedir sende Hudâvend-i Kerîm, lûtf-ı amîm, Rabb-ı Rahîm, yâr-i kadîm, Hazret-i Mevlâ...

MEVLÂNA :

Gönlün varsa, gönül Kâ'be'sini tavâf et...

Ma'nâda Kâ'be, gönüldür; ne diye toprak sanıyorsun onu?..

Tanrı sûret Kâ'be'sini tavâf etmeyi, o vasıta ile

Bir gönül ele alasın diye, buyurmuştur.

Bir gönül incittin mi, bin kez yaya gitsen de

Kâ'be'yi tavâf etsen, Tanrı kabul etmez.

Malını-mülkünü ver de, bir gönül al; al da o gönül,

Mezarda, o kapkara gecede ışık versin sana.

Tanrı kapısına binlerce altın torbası götürsen,

Tanrı "Bize getireceksen, gönül getir" der.

Düzyazılar

Çünkü, der, *“altın, gümüş, kapımızda hiçbir şey değildir.*

Bizi istiyorsan, istediğimiz gönüldür bizim.”

Senin, bir saman çöpü kadar değer vermediğin yıkık gönül,
Arş’dan da üstündür, Kürsi’den de, Levh’ten de, kaleminden de...

Hor bile olsa, gönülü hor tutma;

O horluğu ile gene de pek üstünlük üstünüdür gönül.

Yıkık gönül, Tanrı’nın nazar ettiği varlıktır;

Onu yapan can, ne de kutludur.

Kırılmış, ikiyüz parça olmuş gönlü yapmak,

Tanrı’ya hacdan da yeğdir, umreden de...

Tanrı defineleri, yıkık gönüldedir...

Yıkık yerlerde pek çok defineler gömülüdür.

Kul gibi, köle gibi gönüllere hizmet için

Kemer kuşan da sırlar yolu yüzüne açılsın.

Sana kutluluk gerekse, devlet istiyorsan;

Gönüller almaya, kibiri bırakmaya bak.

Gönüllerin yardımı seninle atbaşı beraber giderse,

Kalbinden hikmet kaynakları akar.

Dilinden sel gibi âb-ı hayat akar;

Soluğun, Mesih’in soluğu gibi, hastalıklara devâ olur.

İki âlem de bir gönülceğiz için varolmuştur,

Okuyanın dudağından çıkan *“Sen olmasaydın”* hadisini duy.

Yoksa varlığın, ömekânın, güneşin, ayın, yerin,

Şu gökkubbenin vücûdu nereden olacaktı.

Sus, her kılında ikiyüz dil olsa da söylesen

Gönül, gene de ifadeye sığmaz.

Gönül

Ey hacca gidenler, nereye gidiyorsunuz, nereye ?.. Sevgili burada; gelin, gelin... Sevgiliniz duvar duvara bitişik komşunuz; hal böyle iken siz ne diye çöllerde gezersiniz, ne havaya uyup dolaşır durursunuz?..

Sevgili'nin görünmez yüzünü gördünüzse, hacı da sizsiniz, ev de siz, ev sahibi de siz... On keredir bu evden kalktınız, o eve gittiniz. Bir kerecik de şu evden, bu dama çıkın.

O bahçeyi gördünüzse, hani bir demet gül?.. O Tanrı denizinde iseniz, nerde bir cân incisi? Bütün bunlarla beraber dileirim, zahmetinize karşılık bir define elde edersiniz. Fakat yazıklar olsun ki, definenize yine kendiniz perde olmaktadır. O cân evini görmek istiyorsanız, önce gönül aynasını cilâlayın. Gizli perdelerden çıkın, örtüyü açın, kendinizi bilin... Siz, padişâhsınız, yoksul ve gedâ değil...Şu toprak yığnında gizlenmiş, definesiniz siz...

Ay değirmisi gibi, kara bulutun altından çıkın...

DR. SELÇUK ERAYDIN :

GÖNÜL

Gönül; Farsça'da dil, Arapça'da fuâd kelimeleriyle ifâde edilmiştir. Kalb ve yürek kelimeleri bu mânâyâ gelmekte ise de, dilimizde umûmiyetle yürek, cesaret; kalb, merhamet; gönül; istek ve arzu karşılığı kullanılmıştır. Yürekli-yüreksiz, kalbli-kalbsiz, gönüllü-gönülsüz gibi.

Gönül, insana has olan ihtiyârîliği ifâde etmektedir; göz görür, gönül sever; gönül sezer, eli yoktur fakat hisseder, sezer ammâ için için yanar, cevrin ayrılığın acısını çeker.

Hız. Mevlânâ, ayrılık derdinin iştîyâkını şerh etmek için ayrılıktan parçalanmış sîne ister.

Gönül sazını titretenler, gönülden gönüle seslenenler, gönülden söylenenler...İşte gök kubbede bâkî kalan hoş sadâ.*

Derece, kadir ve kıymet sahibi,nefsine hâkim, sevgi dolu, âşık, hevâ ve hevesine uymayan kimseye, gönül sahibi mânâsına “ehl-i dil” denilmiştir.

Uyanık gönül, gönül rahatlığı, aydınlık gönül, susuz gönül, gönül vermek, gönül çekici, gönül okşayan, gönül eğlendiren, gönül bağlamak, gönül pazarlığı, gönlün dilekleri, dar gönüllü, geniş gönüllü, gönül yarası, gönül acısı, gönlü yanmış, gönül aldatan vs. gibi farklı kelimelerle terhib olarak kullanılan gönül, âdetâ bir sevgi yumağı hâlinde bütün benliğimizi kucaklamıştır.

Gönül dostluğu, gönülden gönüle yol gider, gönül katlanır, gönülden yapılan işler, gönülden söylenen sözler, gönülden gelen ses ve gönülden yazıya dökülen kelimeler müessirdir.

Gönül hararetini gözyaşlarımızla teskîn etmeğe çalışırız. Büyük gönüllerin alevli yanışına su da fayda veremez. Fuzûlî'nin “Su” kasidesindeki ilk beyti, böyle bir harâreti dile getiriyor:

Saçma ey göz eşkten gönlümdeki odlâre su

Kim bu denlu tutuşan odlara kılmaz çâre su

Gönül, toprak altında çürümüyor. Gönül sultanlarının gönül pınarlarının coşkunluğu, ab-ı hayât misâli, ölü ruhları diriltiyor. Yunus'un gönül defterinden hâlâ okuyoruz. Gönül sultanlarının türbeleri, ehl-i dil sîneleridir. Hız.Mevlânâ'nın:

* Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi Cilt: 3 Say:359, Dergâh Yayınları Cağaloğlu Hamam Sokak No: 15, İstanbul.

Gönül

Biz gidince arama türbemizi yerlerde

Ehl-i dil sînelerinde yeri var kabrimizin

seslenişine kulak verelim.

Din de gönül işi. Zirâ din, bilmekten ziyâde sevmek ve yaşamaktır. Dindarlık, Hâlık'ı sevmek, yaratılanı yaratandan ötürü hoş görmektir. İnsanlar bu dünyâyâ güzel sevmek veya yemek için geliyorlar. Gönül ya dünyâyâ ya da Mevlâ'ya açıktır; zira bir gönülde iki sevgiye yer yoktur. Yenişehirli Avni Bey bu dünyâyâ geliş sebebini şu iki mısırâda özetlemiştir:

Sanman taleb-i devlet ü câh etmeye geldik

Biz âleme bir yâr için âh etmeye geldik

Bin yâre arz u hâcet, bir yâr için olursa meşrû'dur. Yâr için ağyâre minnet kusur değildir. Fuzûlî'nin:

Yâr için ağyâre minnet ettiğim ayb eyleme

Bâğıbân bir gül için bin hâre hizmetkâr olur

Beytinde, bu mânâ coşkunuğuna şâhid oluyoruz. Allah Te-âlâ ağyârdan tasavvuf diliyle “mâsîvâ” dan pâk gönüllerde mütecellî- dir. Gönül hânesini ağyârdan temizlemeyenler, bu tecellîleri hissedemezler. Bu gibi kimseler kul yerine güle, dost yerine posta gönül vermişlerdir. Yûnus Emre:

Ararsan Mevlâ'yı gönlünde ara

Mekke'de Kudüs'te Hac'da değildir

diyor.

Tasavvufta mâsivâ, Allah'dan başka her şey, kulu Hak'tan uzaklaştıran kesîf perdelerdir. Dünyâyâ rağbetle bulanmış gönül aynamızı, Allah sevgisiyle aydınlatabiliriz. Muhammed İkbâl: “Dilinle istediğin kadar kelime-i tevîdî söyle, şâyet gönlün ve

görüŖün müslüman değilse, o zikrin sana faydası yoktur.” buyurmuŖtur. Gönöl mâsivâya meylettikçe Hak’tan uzaklaŖır. Bir Ŗâirin dediği gibi:

Mâsivâyâ meyl eden âŖık Hudâ’dan dûr olur

Defter-i uŖŖâkta ânın nâmı nâ-ma’um olur

Dîni sâdece günah, sevâb nizamnâmesi olarak görenlerin gönüllerindeki sevgi pınarları kurumaya yüz tutar. Dinde vasıta olan Ŗeyler, dindar olmanın Ŗartıdır; ilâhî irâdeyle kucaklaŖmayan gönöl sâhibi bir kimse, dinin özüne varamaz.

Dîn ile kin, birbirine zıt Ŗeylerdir. Gönöl dîne açık, fakat kine kapalıdır. Muhammed İkbâl: “Dün gece Rabb’imin huzûrunda ağladım, sızladım; yâ Rabbî müslümanlar niçin böyle hor ve hakîr oldular?” diye sordum. İçimden Ŗu cümlemin yankılandığını hissettim: Onların gönülleri var amma, sevgileri yok...

Sevmek, sevmeye lâıık olanı sevmektir; ballar balını bulup kovanı yağma etmektir, cânı cânâna verip âzâde olmaktır. Çünkü:

Cânı Cânân dilemiŖ, vermemek olmaz ey dil

Ne nizâ eyliyelim ol ne senindir ne benim

Hız. Mevlânâ: “Ekmek verirsın, ekmek verirler; can verirsın, cân bulursın.” buyuruyor. AŖkın kemâli, cânını cânâna vermekle gerçekleŖir. Fuzûlî’nin dediği gibi:

Cânını cânâna vermektir kemâli âŖıkın

Vermeyen cân i’tirâf etmek gerek noksânın

Gönöl, tecellîgâh-ı İlâhî, Hakk’ın sırlarının mahzeni, hakikatlerin mahalli ve merciidir. Meydeki aşk coŖkunluęu ve neydeki ilâhî nağmeler hep gönöl kıpırdanıŖlarıdır.

Gönül

Allah Teâlâ'ya ulaşan yollar çok çeşitli ve mâsivâ tuzaklariyle doludur. Sûrî olan varlığımız sûrî riyâzetle sıhhat bulup güzelleştiği gibi mânevî varlığımız olan ruhumuz da mânevî riyâzet ve mücâhede ile olgunlaşır. Ruhunu rehine verip teniyle yaşayan insanların paslanan gönüllerinde gerçek sevgiye yer yoktur. “Çile çekmeyince, hâl olmaz” demişler. Fuzûlî'nin ifâdesiyle:

Dâne toprağ içre şiddet çektiğiçün nice gün

Baş çekip harmanlanır, ârâyış-i bustân olur

Bütün varlıkları şefkat ateşiyle saran sevgi, ilâhî irâdeye uzanan gönüllerde yeşerir. Kur'ân-ı Kerîm'in istediği kalb-i selîm Sevgi ve itâat, birr ve takvâ gönül berraklığının aks-i sadâlarıdır. Semâlara yükselen, gönlün feryâdıdır. Diri gönüllerden çıkan âhlar arşı titretir. Bir şâirin dediği gibi:

Sen âh deyip de geçme

Bir âhdadır celâl-i zâtı

Bir âh semâyı arşı sarsar

Bir âh yıkar bu kâinatı

Dosta uzanan gönülleri kırmamak, gönül hânesini harâb etmemek, gönüllerden fışkıran sevgi pınarlarını kurutmamak, Hakk'a kul olmuşların, gerçeği bulmuşların harcıdır. Zîrâ Yûnus'un dediği gibi:

Bir kez gönül yıktın ise, bu kıldığın namaz değil

Yetmiş iki millet dahi elin yüzün yumaz değil

Pertev Paşa, gönül dostlarına şu tavsiyede bulunuyor:

Ne şemmet bülbülün verdin, ne de hârdan incin

Ne gayrin yârine meyl et, ne sen ağıyârdan incin

Ne sen bir kimseden âh al, ne âh u zârdan incin

Ne sen bir kimseden incin, ne senden kimse incinsin

Gönül erleri, İslâm dininin cihânşümûl boyutunu yakalamış ve o mertebeden cihâna seslenmişlerdir. Bugün her zamankinden daha çok gönül zenginliğine muhtâcız. Kararan gönüllerimizi aydınlatacak olan, Hak sevgisidir.

Gönül, ebediyete açık bir dergâh, içimizde mekânla lâmekân arasında bir köprü. Acâba bizler, bu bizim bizliğimizde bağdaş kurup oturan şu gönlümüzün fermânını dinliyor muyuz? Halbuki “gönül fermân dinlemez” demişler...

Zarar-zıyan ve menfaât peşinde olmak, gönlü öldürür.

Gönlünde ikilikten başka bir mefhum olmayan kimse, kendisiyle mücâdele hâlinde olur.

Uyanık bir gönül, insanı kölelikten kurtarır. İnsan Allah'ın tarlasıdır; bu tarlanın mahsûlü gönüldür.

Miskinlik, tutsaklık ve ümitsizlik, gönlü öldürür. O ölünce de dîn ölür.

Bedeniyle hayât süren kimse, nefes almadan yaşayan bir resme benzer. Böyle bir kimsenin gönlünde dâvâsı yoktur.

ABDÜLBÂKİ GÖLPINARLI :

GÖNÜL

Farsça “dil” Arapça “kalb” karşılığı bir sözdür. İnsanın mânevî varlığına, mânevî gücüne, sevginin, nefretin, inancın, iyi-kötü bütün duyguların tümünün varlığına ve ifâdesine verilen addır.

Cân-ü gönülden duâ, niyâz.

Cân-ü gönülden sevmek, sevilme

Gönül altında kalmak

Gönül

Gönülden çağırmaq, çağırılmak
Gönülden çıkarmak, çıkarmamak, çıkarılmak, çıkarılmamak
Gönülden geçirmek, geçmek
Gönül gözetmek
Gönül kalmak
Gönül kırmak
Gönül koymak
Gönüllənək
Gönüllü
Gönül pazarı
Gönül vermek
Gönül yarası
Gönül yapmak
Gönül yıkmak
Gönül bekleme
Gönül ehli
Gönül hâline varmak
Gönül bir sırça kadehtir, kırılırsa yapılmaz
Gönülden gönüle yol var
Gönül hoşluğuyla olur ibâdet
Gönül Hak binâsıdır (Gönül Kâ'besi)
Gönül kalsın yol kalmasın
Gönül sultan, aşk irâdet
Gönül yapmak, arş yapmaktır
Gönlüne danış
Her gönülde bir arslan yatar
Herkesin gönlünce yaz olmaz
Gözden ırağ olan, gönülden de ırağ olur
El işde, gönül oynışta gerek

Gönül, Türkçemize en fazla deyim ve atasözü veren, Dîvan ve Halk Edebiyatını ören bir unsurdur. “Cân u gönülden duâ, niyâz” bütün mânevî güçle, kendini vererek Allâh'a edilen duâ-

dır, yalvarış ve yakarıştır. “*Cân u gönülden sevmek, sevilme*” bütün varlığıyla insanın sevmesini, sevgili tarafından sevilmesini bildiren bir deyimdir. “*Gönül altında kalmak*” birisinin hatırını kırmak, onun mânevî seyyiesi altında kalmak yerine kullanılır. “*Gönül altında kaldı, iflâh olmaz*” denir. “*Gönülden çağırmak, çağrılmak*” birisini tam özlemle çağırmak, gelmesini istemek, yahut biri tarafından o çeşit özlenmek yerine kullanılır. “*Gönülden çağırdınız, geldik*” yahut “*Gönülden çağrılmışız, geldik*” denir. “*Gönülden çıkarmak, çıkarmamak, çıkarılmak, çıkarılmamak*” unutmak, sevmemek, unutmamak, unutulmak yerine kullanılır. Meselâ mürid, şeyhine bir yere giderken “*Fakıyri gönülden çıkarmayın*” der; şeyh de onu “*Gönülde*siniz, gönülden çıkarmayız” diye tatmin eder. “*Gönülden geçirmek, geçmek*” birisini hatırlamak anlamına da; birisi hatırlanır, bir müddet sonra hatırlanıldığı gün, yahut gece, gelirse “*Bugün, bu gece gönlümüzden geçmiştir*” denir. “*Gönül gözetmek*” herkesin gönlüne riâyet etmek, hatır-gönül kırmamaya gayret etmektir. “*Gönül kalmak*” kırılmak demektir; aynı zamanda birinin bir şey umması, elde edememesi de bu sözle ifâde edilir. “*Onun bunda gönlü kaldı*” gibi. “*Gönül koymak*” birine gücenmek anlamına geldiği gibi, bir şey elde etmeğe niyetlenmek yerine de söylenir. “*Gönüllenenmek*” gücenmek, gönlü kırılmak yerine kullanıldığı gibi birisine âşık olmak anlamına da gelir. “*Gönüllü*” bir şeyi, vâzifesi olmadığı halde uhdesine alıp başarmağa çalışan kişiye denir. “*Gönüllü asker*” gibi. Aynı zamanda, âşık da denir. “*Gönül vermek*” hem âşık olmak, hem de birisine canla başla sarılmak, bir işe bütün varlığıyla koyulmak demektir. “*Gönül pazarı*” gönül hoşluğu, râzılık anlamındadır. “*Gönül yarası*” onulmasına imkân olmayan bir dert, bir elem anlatılırken söylenir. “*Gönül yapmak*” birinin gönlünü elde etmek birini sevindirmek. “*Gönül yıkmak*” da, gönül kırmak yerinde kullanılır. “*Gönüle dokunmak, gönüle değmek*” de denir.

Gönül

Fukarâ kalbine her kim dokuna

Dokuna sînesi, Allah okuna

Beyti, bu deymi pek güzel dile getirir. “Gönül beklemek” bilhassa melâmet erlerinde gönülden, Hakk’ı çıkarmamaya denir. Her an, her yerde Tanrı’nın hikmet ve kudretini, sanat ve kuvvetini, sıfatlarının tecellisini görmek, sıfatlarının da, Zâtının aynası, mazharları olduğunu düşünmek, bu görüşü oluş haline getirmeye çalışmaktır. “Gönül ehli” Tasavvufçulara göre gerçeğe ulaşanlar, gönüllerind dâimâ birlik ve dirlik zevkını bulanlardır; bunlara Farsça “*Ehy-i dil*” denir. Halk arasında ehl-i dil, her şeyi hoş gören, taassuptan kurtulmuş olan kişilerdir. “Gönül etmek” himmet etmek, duâda bulunmak yerine söylenen bir deyimdir. “Erenlerim, gönül edin de şu işimiz olsun” gibi. “Gönül hâline varmak” râbıta etmek, huzûra varmak anlamındadır. Söz gelişi “Biz konuşurken o, gönül hâline varmıştı” gibi.

“Gönül bir sırça kadehtir, kırılırsa yapılmaz” atasözü, gönlün inceliğini, ehemmiyetsiz sanılan bir şeyden de kırılabileceğini, kırılırsa da bir daha yapılamıyacağını bildirir. Yûnus Emre, bir şiirinde:

Sakıngıl Yârin gönlün sırçadır, sımayasın

Sırça sındıktan gerü bütün olası değil

Beytiyle bu atasözünü dile getirir. “Gönülden gönüle yol var” atasözü hâl ehlinin, birbirlerinin hâllerinin, gönül yoluyla bilebileceklerini belirtir. Bu atasözü, Arapça’da “*Kalbden kalbe yol var*” meâlinde bir atasözüyle dile getirilmiştir. “Gönül Hak binâsıdır” atasözüyle “Gönül Kâ’be’si” deymi, bilhassa tasavvufî edebiyatta sonsuz örneklerle canlandırılmıştır. Meselâ Yûnus Emre’miz:

Düzyazılar

*Gönül mü yeğ, Kâ'be mi yeğ ayıt bana aklı eren
Gönül yeğdürür zîrâ kim gönüldedir dost durağı*

der. Bir başka şiirinde de:

*Duruş, kazan, ye, yedir, bir gönül ele getir
Yüz Kâ'be'den yeğrekdür bir gönül ziyâreti*

buyurur. “Gönül yapmak, Arş yapmaktır” atasözü de aynı meâldedir. “Gönül hoşluğuyla olur ibâdet” atasözü, ibâdetle huzûrun şart olduğunu anlatır. “Gönül kalsın, yol kalmasın” atasözü, birisinin gönlünün kalması gerektiğini bildirir. Bu atasözü “hatır kalsın, yol kalmasın” tarzında da söylenir. Birisini, bir şeyi sevmek, yahut sevmemek husûsunda “Gönül sultan,aşk irâdet” denir. “Gönlüne danış” sözüyse, inanan kişinin anlayışını belirtir. “Her gönülde bir arslan yatar” atasözü, herkesin bir dileği, bir isteği olduğunu ifâde eder. Bir iş istenildiği gibi sonuçlanmazsa “Herkesin gönlünce yaz olmaz” atasözüyle teselli bulunmaya çalışılır. “Gözden ırağ olan, gönülden de ırağ olur” atasözü, aranmayan, sorulmayan kişinin; aramayanına, sormayanına bir sitemidir. “El işde, gönül oynaşta gerek” geçim işleriyle uğraşanın da birlikten, zevk ve şevkten ayrılmaması gerektiğini öğütler. Gönül maddesini, Divâne Mehmed Çelebi’nin şu beytiyle bitirelim:

*Belâ dildendir, ol dildâr elinden dâdımız yoktur
Gönüldendir şikâyet, kimseden feryâdımız yoktur*

GÖNÜL'le İlgili İki Hikâyecik

Rivâyet olunur ki, Hz.Süleyman bir gün taht üzerinde semâlarda uçup giderken, bir an gurura kapılır ve “Acaba benim gibi semâlarda uçma kudretine sahip kimse var mıdır?” düşüncesi aklından geçer. Bu düşünce ile birlikte taht yan yatar. Hz.Süleyman tahta emreder: “Düzel yâ taht..”

Taht cevap verir:

- Sen önce kalbini düzelt ki, ben de düzeleyim...

“ İnsanda bir et parçası vardır ki, o sâlih olursa cesed de sâlih olur. O fesâda uğrarsa cesed de fesâda uğrar; o da kalbdır” hadisindeki hikmet, bu rivâyetle ne güzel anlatılmış...

Hamîdüddin adında âlim bir zât, ölüm döşeginde müthiş ıstırap çekiyormuş. Oğlu : “Baba bu hâlin nedir?” diye sorunca:

- Oğlum, şimdi benden bir şey istiyorlar ki, onu vaktiyle tedârik edemedim. İstenilen şey bende yok. Şimdi de tedâriki mümkün değil; benden kalb-i selîm istiyorlar... diye cevap vermiş.

